

BATI KARADENİZ’DE TARİHİ BİR YERLEŞİMİN MEKÂNSAL DÖNÜŞÜM SÜRECİ: ÇATALZEYTİN, KASTAMONU

SPATIAL TRANSFORMATION PROCESS OF A HISTORICAL SETTLEMENT IN THE WESTERN BLACK SEA REGION: ÇATALZEYTİN, KASTAMONU

Burcu TAŞCI*

ÖZ

Çatalzeytin, Batı Karadeniz’de Kastamonu iline bağlı bir ilçe olup bölgede tarihi açıdan önemli bir kıyı yerleşimidir. Ancak yerleşimde, yapılı çevre ve kültürel miras öğelerine ilişkin çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır. Bu çalışmanın amacı, 18. yüzyıl başında kuruluşunun ardından Çatalzeytin’in tarihsel ve mekânsal gelişimini incelemek, günümüze ulaşan/ulaşamayan somut kültürel miras öğelerini belirlemek ve yerleşimin mekânsal dönüşüm süreci üzerinden koruma odaklı bir değerlendirme yapmaktır. Yerleşim, idari yapılanma esas alınarak dört dönemde incelenmiştir: kuruluş öncesini kapsayan dönem, 18. yüzyıl başından 1911’e kadar köy statüsündeki dönem, 1911-1954 yılları arasındaki nahiye (bucak) dönemi ve 1954’te ilçe statüsü kazanmasından 2000 yılına kadar uzanan dönem. Çalışmanın yöntemi; alan çalışmaları, arşiv araştırmaları, literatür taraması ve haritalamayı kapsamaktadır. Bu süreçte, hava fotoğrafları, arşiv kayıtları, gazete haberleri ve fotoğraf arşivlerinden yararlanılmıştır. Sonuç olarak, özgün tarihi dokunun, az sayıdaki ahşap konut yapısı dışında büyük ölçüde ortadan kalktığı; ahşap konutların ise korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilleri yapılmadığından yok olduğu ve buna karşılık niteliksiz çok katlı betonarme yapıların inşaa faaliyetlerinin hızla arttığı görülmektedir. Bu olumsuz sürecin temel nedenleri; koruma kararlarının eksikliği, dış göçler sonucunda yapıların atıl durumda kalması, mülkiyet sorunları ve tarihi yapıların günümüz yaşam koşullarına uyum sağlayamamasıdır. Tüm bu etkenler, yerleşimin tarihsel sürekliliğini yansıtan fiziksel izlerin silinmesine neden olmuş; bu durum ise toplumsal belleğin sürekliliği üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, yerleşim tarihi, mekânsal dönüşüm, Kastamonu, Çatalzeytin.

ABSTRACT

Çatalzeytin is a sparsely populated coastal settlement in the province of Kastamonu in the Western Black Sea Region of Türkiye. Today, it is a small-scale settlement that contains more than forty villages and has not developed due to geographical conditions. However, during the Ottoman period, it was an important settlement that stood out economically with its forestry and maritime activities. Its built environment once comprised traditional wooden houses, educational buildings, religious structures, and public institutions characteristic of the region. Today, the settlement has largely lost the tangible cultural heritage elements that make up its historical fabric due to a variety of factors. The aim of this study is to examine

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İzmir. ♦ ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9314-4905> ♦ E-mail: burcu.tasci@ikc.edu.tr

the historical development of Çatalzeytin by dividing it into periods after its establishment at the beginning of the 18th century, to determine the tangible cultural heritage elements that have survived/not survived to the present day and to make a conservation-oriented assessment based on the spatial transformation process of the settlement. The settlement was examined in four periods based on administrative structure: the period before the establishment, the period with village status from the beginning of the 18th century to 1911, the sub-district (*nahiyelik*) period from 1911 to 1954, and the district period from 1954 to 2000. A review of the existing literature reveals a lack of comprehensive research regarding both the identification of Çatalzeytin's tangible cultural heritage and its spatial transformation. The scope of this study is limited to the settlement center of Çatalzeytin district, and rural areas are excluded from the evaluation. The method of the study includes field work, archival research, literature review, and mapping. During this process, historical maps, aerial photographs, official documents, newspaper reports, and photographic archives were examined. Historical photographs of the settlement were obtained from the archives of the local Çatalzeytin Mektubu Newspaper published since 1982 and the Ciye Çatalzeytin Documentary published as a special supplement of the same newspaper. The physical development of Çatalzeytin has been shaped by spatial organizations that have changed in parallel with administrative status changes throughout history. In the pre-establishment period, it is assumed that the settlement exhibited a very small-scale character closely related to the coastline. Upon attaining village status in the early 18th century, a settlement pattern based on rural life and maritime/forestry activities emerged. A sloped coastal settlement developed, with traditional wooden houses and a marketplace centered around a religious building. During the sub-district period (1911–1954), as administrative functions expanded, public structures such as squares, mosques, government offices, and schools were constructed, giving rise to a centralized civic core. Following its designation as a district in 1954, modern public buildings, social facilities, health and education structures, and land reclamation projects along the shoreline appeared. During this period, physical growth accelerated, and parts of the traditional urban fabric were replaced by unqualified constructions. Unregulated construction activity, especially after 1980, weakened Çatalzeytin's unique historical and environmental identity, particularly its relationship with the coast. Since the 2000s, it has been observed that it has largely lost its unique identity and silhouette with the unqualified multi-storey buildings parallel to the coastline. As a result, it has been observed that the original historical fabric has largely disappeared, except for a small number of wooden houses; these wooden houses have been destroyed since they were not officially registered as cultural assets, and in return, the construction activities of unqualified multi-storey reinforced concrete structures have rapidly increased. The main reasons for this negative process are the absence of conservation regulations, population decline due to outward migration, property ownership disputes, and the inability of historic structures to meet contemporary living standards. All these factors have contributed to the erasure of physical traces that reflect the settlement's historical continuity, which in turn has negatively impacted the preservation of social memory. Therefore, a comprehensive and holistic conservation approach must be adopted to ensure the sustainability of the settlement's existing historical fabric. In addition to registration and documentation efforts, initiatives must be developed to engage and raise awareness among the local population. Otherwise, Çatalzeytin's architectural and cultural memory is at serious risk of irreversible loss.

Keywords: *Cultural heritage, settlement history, spatial transformation, Kastamonu, Çatalzeytin.*

Giriş

Tarihi yerleşimler sahip oldukları somut ve somut olmayan kültürel miras öğeleriyle birlikte korunması gerekli alanlardır. Bu kültürel miras öğelerinin tespiti, belgelenmesi, korunması ve yaşatılması hem mimari hem de toplumsal hafızanın sürekliliği açısından büyük bir öneme sahiptir. Anadolu, tarihsel süreçte farklı topluluklara yaşam alanı olan ve korunması gerekli pek çok tarihi yerleşimi barındırmaktadır. Karadeniz Bölgesi ise hem doğal güzellikleriyle hem de tarihi yerleşimleriyle Anadolu'da öne çıkan bir bölgedir. Bu tarihi yerleşimler, dağlık ve engebeli alanlardaki ormanlık bölgeler içinde veya kıyı şeridinde dar düzlüklerde konumlanan sahil kasabaları olarak gelişim göstermektedir. Bu yerleşim düzeni, bölgenin coğrafi konumu ve topografik yapısından kaynaklanmaktadır. Karadeniz'in kıyı hattına paralel uzanan dağ sıralarının bulunduğu bölgelerde, tarihsel süreç içinde akarsuların oluşturduğu düzlükler üzerinde birçok kıyı yerleşimi gelişmiştir. Bu yerleşimler, bölgeye özgü bir karakter oluşturmakla birlikte, kısıtlı bir yapılaşma alanına sahiptir. Ancak bölgede artan nüfus, modern yaşamın getirdiği ihtiyaçlar ve son dönemde artan turizm faaliyetleri nedeniyle yeni mekânsal gereklilikler doğmuştur. Sınırlı bir yapılaşma alanına sahip olan bu kıyı yerleşimleri, sürekli bir yıkım ve yeniden yapım sürecine maruz kalmıştır. Bu süreç, tarihi dokunun yok olmasını hızlandırarak, özgün dokuya ait izlerin günümüze ulaşmasını engellemiş ve toplumsal hafızanın sürekliliği açısından olumsuz bir etki yaratmıştır. Karadeniz kıyısında bulunan Kastamonu iline bağlı Çatalzeytin ilçesi, bölgenin karakteristik tarihi kıyı yerleşimlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Günümüzde, kırktan fazla köye sahip, küçük ölçekli ve coğrafi kısıtlamalar nedeniyle gelişmemiş bir sahil yerleşimi durumundadır. Ancak Osmanlı döneminde, ekonomik anlamda ormancılık ve denizcilik faaliyetleri ile öne çıkmış, yapı fiziki çevresi yöreye özgü geleneksel ahşap konutlar, eğitim yapıları, dini yapılar ve kamusal yapılardan oluşan önemli bir yerleşimdir. Bugün yerleşim merkezi, tarihi dokuyu oluşturan somut kültürel miras unsurlarını çeşitli sebeplerle büyük ölçüde yitirmiştir. Bu doğrultuda, bu öğelerin tespitine yönelik olarak öncelikle Çatalzeytin ve çevresine ilişkin mevcut bilimsel çalışmalar incelenmiştir. Kırsal alanlar üzerine çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, yerleşim merkezinde yer alan ve günümüze ulaşan/yok olmuş tarihi yapıları ele alan kapsamlı bir çalışma tespit edilememiştir. Bilimsel çalışmalar, tarihi ve stratejik önemi ile geçmişte bir kaza merkezi olması nedeniyle ağırlıklı olarak Ginolu bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bu bölgeye ilişkin çok sayıda tarihsel kaynak olup¹ alanın tarihsel gelişimi ve burada yer alan kale üzerine pek çok çalışma bulunmaktadır.² Ginolu Kazası genelinde Çatalzeytin'in köylerine odaklanan, bu köylerin güncel ve tarihsel süreçteki nüfus verileri, sosyo-ekonomik yapısı ve kültürel mirasına yönelik çalışmalar³ ile Çatalzeytin ve Ginolu'nun tarihsel gelişimini, Kırım ve Azak kökenli ailelerin bölgeye etkilerini merkeze alarak inceleyen kapsamlı bir kitap mevcuttur.⁴ Bununla

1 Skylax, tarihsiz; De Saint-Martin, 1852; Pliny, 1942; Bijişkyan, 1969; Strabon, 1991.

2 Gökoğlu, 1952, 161; Ramsay, 1962; Umar, 1993; Eser, 2004.

3 Çetinkaya, 2019; Türkan ve Tepealtı, 2024; Çay, 2023; Çay, 2024.

4 Doğan, 2023.

birlikte, merkez yerleşimine yönelik ekoturizm⁵ ve eko restorasyon⁶ yaklaşımları üzerine çalışmalar yapılmıştır. Alanın mevcut yapılı çevresine odaklanan en kapsamlı araştırmalar, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Kentsel Koruma ve Yenileme Yüksek Lisans Atölye çalışması kapsamında 2015-2016 *Çatalzeytin Stratejik Gelişme Çerçevesi Önerisi* ve 2015-2016 *Çatalzeytin Eylem Planı Önerileri* başlıklı raporlardır.⁷ Yerleşimin mevcut dokusunun tespit edildiği bu raporlar temel alınarak, Çatalzeytin’de yaşam kalitesi üzerine sorunların belirlendiği ve önerilerin sunulduğu bir tez çalışması yapılmıştır.⁸ Çatalzeytin’e ilişkin çalışmaların bir kısmı da tarihi mezar taşları üzerinedir. Bu kapsamda, yerleşim merkezinde yer alan Türbe Camii haziresindeki 18. ve 20. yüzyıl arasına tarihlenen mezar taşları incelenmiştir.⁹ Yerleşim kırsalında yer alan köyler üzerine de çeşitli çalışmalar mevcuttur. Örneğin; Çağlar köyünde yer alan ahşap camii ve bu caminin haziresinde bulunan balık figürlü yeniçeri mezar taşı birçok çalışmaya konu olmuştur.¹⁰ Yörede kıyı kesimlerde görülen, tarlalara gözetleme amacıyla inşa edilen ve “gelik/alak” adı verilen geçici meskenler üzerine de bir çalışma bulunmaktadır.¹¹ Çatalzeytin kırsalı ile ilgili diğer bir çalışma ise Kavaklı köyünde bulunan köy odası ile ilgilidir.¹² Ek olarak, Çatalzeytin Turizm Geliştirme Kooperatifi tarafından Çelebiler Mahallesi ve Paşalı köyünde bulunan çınar ağaçları, Samancı köyünde bulunan kızılçam ve Sulugürgen ağaçları ile Çatalzeytin’de bulunan anıt ağaçlara yönelik bir çalışma gerçekleştirilmiştir.¹³

Mevcut çalışmalar incelendiğinde, Çatalzeytin’in somut kültürel mirasının tespiti ve yerleşimin mekânsal dönüşümü üzerine kapsamlı bir çalışmanın eksikliği göze çarpmaktadır. Bu çalışmada amaç, 18. yüzyıl başında kuruluşunun ardından Çatalzeytin’in tarihsel ve mekânsal gelişimini incelemek, günümüze ulaşan/ulaşamayan somut kültürel miras öğelerini belirlemek ve yerleşimin mekânsal dönüşüm süreci üzerinden koruma odaklı bir değerlendirme yapmaktır. Çalışma, Çatalzeytin ilçesinin yerleşim merkeziyle sınırlandırılmış olup, kırsal alanlar değerlendirme dışında tutulmuştur. Çalışmanın yöntemi, alan çalışması, arşiv araştırmaları, literatür taraması ve haritalamayı kapsamaktadır. Bu süreçte, alana ilişkin tarihi haritalar, hava fotoğrafları, resmi belgeler, gazete haberleri ve fotoğraf arşivleri incelenmiştir. Alan çalışmaları, 2013, 2014 ve 2025 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Yerleşime ait eski fotoğraflara, 1982 yılından beri yayımlanan yerel ölçekli *Çatalzeytin Mektubu Gazetesi* arşivinden ve 2008 yılında aynı gazetenin özel eki olarak çıkarılan Cıye Çatalzeytin Belgeseli’nden ulaşılmıştır. Somut kültürel mirası oluşturan yapılar, yerleşimin tarihsel gelişiminde önemli olduğu tespit

5 Öztürk ve Kalaycı, 2018.

6 Tosun, 2019.

7 Kocabaş ve Altınar, 2015; Kocabaş ve Altınar, 2016.

8 Yağcılar, 2019.

9 Ablak, 2018; Yılmaz, 2023.

10 Can, 2003; Nefes, 2004; Aksulu ve Esen, 2015; Yeni, 2017.

11 Yılmaz, 2014.

12 Abdurrezzak, 2015.

13 Kocabaş ve Altınar, 2015.

edilen idari yapılanma esas alınarak belirlenen dört ana dönem doğrultusunda hazırlanmış dönem haritaları üzerinden sunulmuştur. Bu yöntemle, yerleşimin kuruluşundan günümüze kadar geçirdiği mekânsal dönüşüm ortaya konulmakta; aynı zamanda günümüze ulaşan ve yitirilmiş nitelikli yapıların tespiti amaçlanmaktadır.

1. Çatalzeytin Hakkında Genel Bilgiler

Çatalzeytin, Karadeniz Bölgesi’nin Batı Karadeniz Bölümü’nde yer alan Kastamonu iline bağlı, az nüfuslu bir sahil yerleşimidir (Şek. 1). Kastamonu’nun kıyı ilçeleri arasında en doğuda, Sinop il sınırında bulunmakta olup, sınırın doğu bitişiğinde Türkeli, batıda Abana ve Bozkurt, güneybatıda Devrekâni ve güneyde Taşköprü ilçeleri ile komşudur. Çatalzeytin, kuzeyinde Karadeniz, güneyinde ise yoğun yeşil dokuya sahip dağlar ile çevrilidir. İlçenin doğusunda bulunan Akçay (*Zakro*), Türkeli sınırını; batısındaki Kuğu Çayı ise Abana sınırını belirlemektedir. Çok engebeli ve dağlık bir yapıya sahip olan ilçede, merkez yerleşim alanı dağların yamacında ve kıyı şeridi boyunca düzlük arazide kurulmuştur. Köyler ise genellikle yüksek bölgelerde, dağlık alanda ve orman içinde bulunmaktadır (Şek. 1). Yerleşimin topografyasını, Akçay’ın oluşturduğu düzlük ile güneyde denize paralel uzanan Küre (*İsfendiyar*) Dağları oluşturmaktadır. Engembeli topografik yapısı ve coğrafi konumu, tarihsel süreçte ulaşım açısından çeşitli zorluklara yol açmıştır. Bu durum, yerleşimin mekânsal ve sosyo-ekonomik gelişimini de olumsuz yönde etkilemiş, nüfusun göçe dayalı olarak sürekli azalmasına neden olmuştur.

Çatalzeytin’in idari yapısı; coğrafi konumu, ekonomik potansiyeli ve bölgesel idari düzenlemeler nedeniyle birçok kez değişikliğe uğramıştır. Yerleşim, 18. yüzyıl başlarında Kastamonu’nun Kinetli (Ginolu) kazasına bağlı olarak “Çatalzeytin İskelesi” adıyla kayıtlarda yer alırken¹⁴, 19. yüzyılda “Nefs-i Çatalzeytin” adıyla yakınındaki birkaç köyle birlikte Çatalzeytin Divanı’nı¹⁵ oluşturan bir köy haline gelmiştir. 1833 yılında Nefs-i Çatalzeytin’in erkek nüfusu 101, tahmini toplam nüfusu ise 202 olarak belirtilmiştir.¹⁶ 1844/45 yılı temettuat defterlerinde Bolu Eyaleti’nin Sinop Sancağı’na bağlı Ginolu kazasının Çatalzeytin Divanı’na bağlı Nefs-i Çatalzeytin köyü olarak görülmektedir. Bu dönemde Nefs-i Çatalzeytin’de bulunan hane sayısı 20, tahmini nüfus ise 100 olarak belirtilmiştir.¹⁷ 1869 tarihli Kastamonu Vilayet Salnâmesi’nde İnebolu kazasına bağlı Evrenye nahiyesine bağlı bir köy olarak geçerken¹⁸, 1896’da Abana nahiyesine bağlanmıştır. Bu tarihte hane sayısı 82, erkek nüfus 250, kadın nüfus 272’dir.¹⁹ 1911’de nahiye statüsü kazanarak İnebolu’ya bağlı bir nahiye durumuna geçmiş ve

14 BOA, C. EV. 99/4934, 1729.

15 Osmanlı taşra teşkilatında kullanılan “divan” terimi, özellikle idarî ve malî işlemlerde kolaylık sağlamak amacıyla, birden fazla köyün bir araya getirilmesiyle oluşturulan, işlev bakımından nahiye benzeyen bir idarî birimi ifade etmektedir (Yiğit, 1994, 333).

16 BOA, NFS. d 888, akt. Çay, 2024, 17.

17 BOA, ML. VRD. TMT. d 3738, akt. Çay, 2024, 17.

18 Arslan Gül ve Gül, 2020, 11.

19 H. 1314 Kastamonu Vilâyet Salnâmesi, akt. Arslan Gül ve Gül, 2020.

belediye teşkilatı kurulmuştur.²⁰ 1935 yılında merkez nüfusu 785, nahiye'nin toplam nüfusu ise 45474'tür.²¹ Çatalzeytin nahiyesi 1945'te Abana'ya, 1953'te tekrar İnebolu'ya bağlanmış ve 1954 yılında ilçe olmuştur.²² 1955 yılında ilçenin nüfusu 8.893, 1960 yılında 17092'dir.²³ Bu rakam, 1970'li yıllarda başlayan ve giderek artan göç nedeniyle sürekli azalmıştır. 1970 yılında merkez 1912, köyler 15592 olmak üzere toplam nüfus 17504 kişi iken, 2023 yılı verilerine göre merkez nüfusu 3677, kırsal alan nüfusu ise 4450 olmak üzere toplamda 8127 kişidir.²⁴ Tarihsel süreçte, tarım ve hayvancılık ön planda olmakla birlikte, ormanlık bir bölge olmasından dolayı kerestecilik; sahil yerleşimi olması nedeniyle ise denizcilik bölgenin önemli iktisadi faaliyetlerindendir.²⁵ Bununla birlikte, yörenin ekonomik yapısını şekillendiren birçok meslek günümüzde ya tamamen yok olmuş ya da çok az kişi tarafından icra edilmektedir. Bu mesleklerden bazıları yorgancılık, küfecilik, yelkencilik, kayıkçılık, şekercilik, su hızarcılığı, kerestecilik, yumurtacılık ve feneciliklerdir.²⁶

Günümüzde Çatalzeytin, merkezde Merkez Mahallesi ve Çelebiler Mahallesi²⁷, kırsalda ise 41 mahalle (köy) olmak üzere toplam 43 mahalleden oluşmaktadır. Bu köyler genellikle dağlık ve yüksek alanlarda, orman içinde konumlanmıştır. Köylerde dağınık yerleşim biçimi görülmekte olup cami, okul, konut, mezarlık, değirmen, fırın, ambar gözetleme yapıları (*gelik/alak*) ve anıt ağaçlar önemli kültürel miras öğeleri olarak değerlendirilmektedir (Şek. 1).

Çatalzeytin yerleşim merkezi ve çevresindeki kırsal alanlarda bulunan kültürel miras unsurlarının koruma durumu incelendiğinde, bölgede tescil çalışmalarının oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, bölgedeki somut kültürel mirasın büyük bir kısmını oluşturan geleneksel ahşap konutların tescil kaydının olmadığı görülmektedir. Çatalzeytin'de yer alan ahşap konutlar için 2011 yılında yerel yönetimin yaptığı tescil talebi, koruma kurulu tarafından; bu yapıların özgün niteliklerini yitirdikleri, tarihi bir doku oluşturmadıkları, plan şeması ve cephe düzenlemelerinde bozulma ve değişikliklerle-

20 Çatalzeytin'in nahiye olduğu tarih ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte 1910 yılına ait bir belgede Çatalzeytin'in nahiye haline getirilmesi talebi görülmektedir (BOA, DH. İD. 92/1, d 19, 1910). 1914 yılına ait bir kayıta ise yerleşimden nahiye olarak bahsedilmektedir (BOA, FK. DH. İD. 87/2, 1914). 15 Nisan 1978 tarihli Abana Gazetesi'nde Çatalzeytin'in 1911 yılında nahiye olduğu yazmaktadır (Öztürk ve Ünlü, 2008, 31). Bu çalışmada, yerleşimin nahiye statüsü kazandığı tarih diğer çalışmalara benzer şekilde 1911 olarak kabul edilmiştir (Doğan, 2023, 284; Öztürk ve Ünlü, 2008, 31).

21 Öztürk ve Ünlü, 2008, 18.

22 Resmî Gazete, 10 Mart 1954, karar no: 8654; Öztürk ve Ünlü, 2008, 15.

23 Öztürk ve Ünlü, 2008, 25

24 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2024.

25 Çay, 2023, 107.

26 Öztürk ve Ünlü, 2008, 42; Çay, 2024, 108.

27 Bu mahallenin 1954 yılında Çatalzeytin'e ilçe statüsü kazandırmak amacıyla merkez yerleşimine dahil edildiği belirtilmektedir (Türkan ve Tepealtı, 2024; 2125).

Şekil 1:
Çatalzeytin’in
konumu, genel
görünümü ve
çevresindeki kırsal
alanlar

rin bulunduğu, ayrıca yapıların büyük bir bölümünün yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.²⁸ Bu nedenle, günümüzde Çatalzeytin merkezde tescilli sivil mimarlık örneği bulunmamaktadır. Yerleşim merkezinde bulunan önemli tarihi yapılardan Osmanlı hamamı ise, Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 03.06.1988 tarih ve 196 sayılı kararıyla 1. grup korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir.

2. Yerleşimin Tarihsel Gelişimi

Çatalzeytin’in tarihsel gelişimi, yerleşimin sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel özelliklerini şekillendiren farklı dönemler üzerinden incelenmiştir. Bu dönemleme,

²⁸ Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2011, sayı 324; Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2025, 484.

yerleşimin gelişiminde belirleyici rol oynadığı tespit edilen idari yapı esas alınarak yapılmıştır. Bu kapsamda, Çatalzeytin'in gelişim süreci dört ana dönemde ele alınmıştır. İlk dönem, yerleşimin kuruluşundan önceki süreci; ikinci dönem, yerleşimin 18. yüzyıl başında kurulmasının ardından 1911 yılına kadar köy statüsünde devam eden süreci; üçüncü dönem, 1911-1954 yılları arasında nahiye (bucak) statüsünde yönetildiği dönemi ve dördüncü dönem 1954 yılında ilçe statüsü kazanmasının ardından 2000 yılına kadar uzanan süreci kapsamaktadır. 2000 yılı sonrasında, nitelikli yapıların inşa edilme süreci büyük ölçüde sonlanmakla birlikte, mevcut nitelikli yapıların çeşitli nedenlerle yıkılarak kontrolsüz yapılaşmanın arttığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, çalışmada yerleşimin mevcut yapı stoğu analiz edilerek günümüze ulaşan nitelikli yapılar tespit edilmiş ve bu yapılar üzerinden koruma sorunlarına ilişkin değerlendirme yapılmıştır.

2.1. Çatalzeytin Köyü'nde Önce

Çatalzeytin'in 18. yüzyıl başlarında kuruluşundan önce bu alanda bilinen bir yerleşim bulunmamaktadır. Bu nedenle, bölgenin bu dönemine ilişkin tarihsel veriler, çevre yerleşimlere yönelik çalışmalardan yola çıkarak aktarılacaktır. Bilimsel çalışmalarda, Çatalzeytin'in mevcut konumunda antik döneme ait bir yerleşim kalıntısı olduğuna ilişkin bir veriye rastlanmamıştır²⁹. Bu dönemde yerleşim, "Paflagonya" adı verilen bölgede yer almaktadır. Paflagonya, Kızılırmak'tan (Halys) Filyos Çayı'na kadar uzanan geniş bir bölgeyi kapsamakta ve Amastris (Amasra), Cytorus (Gideros), Abonitichos (İnebolu), Aeginetis (Hacıveli), Cinolis (Ginolu), Stephane (İstefan) ve Gangra (Çankırı) gibi pek çok önemli kenti barındırmaktadır.³⁰ Bu kentlerden Cinolis (günümüzde Ginolu), tarih boyunca *Cimolis/Cinolis*, *Kimolis*, *Kinolis*, *Qinoli*, *Quinori*, *Quinopoli*, *Kinetli* gibi isimlerle anılmıştır.³¹ Bugünkü Çatalzeytin'den bağımsız bir yerleşim olmakla birlikte, Çatalzeytin'in şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde Ginolu, Çatalzeytin ilçesinin beş kilometre batısında, Sürtüven Burnu üzerindeki kayalıkta yer alan bir kale ile çevresinde M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren yerleşim gördüğü tespit edilen antik yerleşimin adıdır.³² Bölge, Selçuklu hakimiyeti sonrasında sırasıyla Candaroğulları

29 Çatalzeytin'de, iki farklı alanda gerçekleştirilen hafriyat çalışmaları sırasında antik döneme ait olduğu düşünülen yapı ve mezar kalıntıları bulunmuştur. Bu alanlardan ilki, yörede "Ceneviz Bahçesi" olarak anılmakta olup, burada mezar kalıntıları, seramik kaplar ve kemik parçaları bulunmuştur (Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2013, 350). Mimari kalıntılara rastlanan ikinci alan ise, günümüzde Orman İşletme Müdürlüğü'nün güneyinde yer alan, Bardaklı Apartmanı'nın bulunduğu bölgededir (Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 1999, 201). Tespit edilen bu kalıntılar, Çatalzeytin'de antik dönemde de yerleşimin var olabileceğini düşündürmektedir.

30 Mayo, 1813, 99; Strabon, 1991, 16-17.

31 Skylax, tarihsiz; De Saint-Martin, 1852; Pliny, 1942; Herakleialı Marcian, akt. Doğan, 2023; Bijişkyan, 1969; Strabon, 1991; Romer, 1998; Lucius Flavius Arrianus, 2005; Yakupoğlu ve Musalı, 2018; BOA, C. EV., 99/4934, 1729.

32 Eser, 2004, 172. Ginolu'da yerleşimin M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren başladığı bilinmekle birlikte 2000 yılında Karadeniz'de yapılan sualtı arkeoloji araştırmasında Ginolu'nun kuzeyinde, yaklaşık 20 km açıkta ve 90 metre derinlikte, yerleşime ait olduğu düşünülen kalıntılar tespit edilmiştir (Ballard vd., 2001). Bu kalıntıların, Karadeniz'in Büyük Sel öncesi deniz olmadan

ve Osmanlı egemenliğine girmiştir. Osmanlı Dönemi'nde, 15. yüzyılda Kastamonu sancağına bağlı Devrekani kazasının bir divanı iken, 16. yüzyılda ayrı bir kaza haline gelmiş ve 17. yüzyılın ortalarına kadar Kastamonu'ya bağlı kalmıştır.³³ Kaza statüsü 19. yüzyıl ortalarına kadar sürmüştür, ancak bu dönemde Ginolu ekonomik ve nüfus bakımından zayıflamıştır. Bu durumun nedenleri arasında, Çatalzeytin'in bir köy olarak gelişip büyümesi sayılabilir. Ginolu, yakınında bulunan Aeginetis (Hacıveli), Stephane (İstefan) gibi kentlere benzer şekilde bir koydur. Bu kentlerin çevresinde, akarsuların denize döküldükleri yerlerde taşıdıkları malzemelerin birikmesiyle dolgu alanlar ortaya çıkmıştır. Bu süreç, kıyı şeridinde düz ve yaşama elverişli alanların oluşmasına yol açmıştır. Bölgedeki toplulukların yerleşim tercihlerinin etkilenmesi ile bu alanlarda yeni yerleşimler kurulmuş ve eski kentler zamanla önemini kaybederek, neredeyse yok olmuştur. Böyle bir alanda küçük ölçekli bir köy olarak kurulan Çatalzeytin, zaman içinde gelişerek Ginolu yerleşiminin önem kaybetme sürecini hızlandırmıştır. Günümüzde Ginolu, Çatalzeytin'in Konaklı Köyü'nün bir mahallesidir.

2.2. Çatalzeytin Köyü (18. yüzyıl-1911)

Çatalzeytin'in mevcut konumunda kuruluşu ve gelişimi ile ilgili doğrudan kaynaklar bulunmamakla birlikte, yerleşimin Ginolu ve civar köylerden gelenler tarafından kurulduğu düşünülmektedir. Yerel halk anlatılarına göre, Ginolu'da meydana gelen yoğun toprak kaymaları nedeniyle yerleşimin, zamanla bataklık ve sazlık bir alan niteliği taşıyan bugünkü konumuna doğru kaydığı ifade edilmektedir.³⁴ Ginolu ve çevredeki köylerin çoğu, Çatalzeytin'den daha eski yerleşimlerdir. 12. yüzyılın sonları ile 13. yüzyılın başlarında Kastamonu ve çevresine yönelik yoğun Türkmen göçleri sonucunda, bölgeye ulaşan Oğuz boyları, yeni yerleşim alanları kurmanın yanı sıra Roma ve Bizans dönemlerinden beri varlığını sürdüren mevcut şehir ve köylere de yerleşmişlerdir.³⁵ Bu kapsamda, günümüzde Çatalzeytin'de bulunan köylerin adları etimolojik olarak incelendiğinde, bazı yerleşimlerin geçmişinin Anadolu'nun Türkleşme sürecinden daha eski dönemlere, özellikle Roma ve Bizans dönemlerine uzandığı düşünülmektedir.³⁶ Çatalzeytin'in kuruluşunda etkili olan diğer bir göç hareketi ise, 18. yüzyılın son çeyreğinde Kırım'dan Karadeniz'in güneyindeki Osmanlı sahil kentlerine yönelik gerçekleşen göçlerdir.³⁷ Bu dönemde, birbirine yakın tarihlerde farklı bölgelerden göç eden üç aile (Azaklıoğulları,

(Gökaşan vd., 2006) önceki dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir (Doğan, 2023). Bu bölgede, 05.04.2016 tarihli ve 2016/8743 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile su altında korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu bölgelerde dalış yasağı uygulanması kapsamında sualtı dalışı yasaklanmıştır.

33 Çetinkaya, 2019, 67.

34 Kaplan, 1994, 10-11.

35 İbn Bîbî, 2010; Sümer, 1972; Yakupoğlu, 2014.

36 Bu köyler arasında Didire (günümüzde Paşalı), Sumay (Sırakonak), Mamlay/Mavro (Kavakören) ve İnanya (Çağlar) gibi yerleşimler, bölgenin tarihsel katmanlaşmasını yansıtan önemli örnekler arasındadır.

37 Kırımlı, 2008.

Karahaliloğulları ve İncemustafaoğulları), öncelikle Ginolu ve çevresindeki köylere yerleşmiş, ardından 19. yüzyılın başlarında günümüzde Çatalzeytin olarak bilinen yerleşim alanına yönelmiş ve burada bulunan ailelerle Çatalzeytin Köyü'nün gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmuşlardır.³⁸

Çatalzeytin adının kökenine ilişkin yerel anlatılarda, yörede fırtınaya yakalanan denizcilerin kayıklarını kıyıdaki çatal şeklindeki bir zeytin ağacına bağladıkları ve bu nedenle bölgeye «Çatalzeytin» adının verildiği belirtilmektedir.³⁹ “Çatalzeytin” adının geçtiği en erken tarihli resmi kayıt ise Osmanlı Arşivleri’nde yer alan H. 1141 (M. 1729) tarihli bir belgedir.⁴⁰ Bu belgede, yerleşimin adı “Çatalzeytin İskelesi” olarak geçmekte ve bu yerleşimin Kastamonu’nun Kinetli (Ginolu) kazası sınırları içerisinde yer aldığı belirtilmektedir. Belgede, “Çatalzeytin iskelesi ve civarında bir cami-i şerif bulunmadığı” ifade edilmekte; bu nedenle, Hacı Velizâde Hacı Mustafa⁴¹ isimli bir hayırseverin bölgeye bir cami inşa ettirmek üzere dönemin padişahı III. Ahmed’ten izin talebinde bulunduğu yazmaktadır. Yerleşimin belgede “Çatalzeytin İskelesi” adıyla anılmasının, günümüzde Akçay Çayı’nın ağzının batısında bulunduğu tahmin edilen fiziksel bir iskele yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte, 1771 tarihinde, Canikli Ali Paşa’nın Karadeniz’in kuzeyine düzenlenmesi planlanan askerî harekâtlar kapsamında gemi kiraladığı iskeleler arasında Çatalzeytin İskelesi’nin de yer aldığı görülmektedir.⁴² Bu kayıt, söz konusu iskelenin (muhtemelen ahşap bir iskele) çoğunlukla ticari olmakla birlikte kısmen askerî amaçla da kullanılan fiziksel bir yapı olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir.⁴³ Bununla birlikte, 1850’li yıllarda bölgede denizden seyahat eden Fransız Coğrafyacı Xavier Hommaire de Hell’in kayıtlarında da “*Tchatalretin Skelessy*” (Çatalzeytin İskelesi), Çatalzeytin Deresi’nin⁴⁴ iki kilometre batısında olarak tanımlanmıştır. Bu du-

38 BOA, NFS. d 824, 1831; Doğan, 2023, 279; Çay, 2024, 64.

39 Öztürk ve Ünlü, 2008, 9.

40 BOA, C. EV. 99/4934, 1729.

41 Belgede adı geçen Hacı Veli-zâde Hacı Mustafa’nın, günümüzde Kastamonu iline bağlı Abana ilçesinin Hacıveli köyüne adını verdiği düşünülen “Velizâde” ailesine mensup olduğu ve halk arasında “Hacı Velo” olarak bilinen kişi olduğu düşünülmektedir (Doğan, 2023, 126-127). Bolotov ve Chikhachyov tarafından hazırlanan 1853 tarihli haritada günümüzde Hacıveli köyünün bulunduğu yer “Hadji Veli Oghlou İskelesi” olarak gösterilmektedir. Bu ailenin, bölgedeki kıyı yerleşimlerinde hayır amaçlı birçok camii inşa ettirdiği bilinmektedir. Bu durum, 1690-1840 yılları arasında kapsayan Kastamonu Hurufat Defterleri kayıtlarında çok sayıda “Veli-zâde Camii” adına rastlanmasıyla da desteklenmektedir (Eğilmez ve Oğur, 2020). Ancak bu defterlerde, Çatalzeytin İskelesi’nde yapıldığı düşünülen ahşap camiye ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır.

42 Karagöz, 2003, 33, 39, 79.

43 Doğan (2023, 131), söz konusu iskelenin fiziksel şartlar nedeniyle yalnızca küçük ve orta ölçekli teknelerin yanaşıp kalkmasına elverişli olduğunu, büyük ölçekli gemilerin doğrudan iskeleye yanaşmasının mümkün olmadığını, büyük ölçekli gemiler için ise Çatalzeytin açıklarındaki güvenli bir bekleme veya demirleme alanının kastedildiğini belirtmektedir.

44 Bahsedilen derenin günümüzde Akçay olduğu düşünülmektedir. Bölgede tarihsel süreçte 20.

rum, süreç içerisinde söz konusu fiziksel iskelenin yerleşime ismini vermiş olabileceğini ortaya koymaktadır.

Çatalzeytin Köyü'nün 18. yüzyıl yerleşimi hakkında bilgi veren diğer bir önemli kaynak ise yerleşimde bulunan Osmanlı dönemine ait mezar taşlarıdır. Bu mezar taşları Karamandağı'nda bulunan mezarlıkta ve kıyıya paralel hat boyunca mezarlık olarak kullanılan geniş bir alanda bulunmaktadır.⁴⁵ Kıyıda mezarlık olarak kullanılan alanlardan günümüze ulaşan tek alan Türbe Mezarlığı'dır.⁴⁶ Karamandağı Mezarlığı'nda bulunan H. 1189 (M. 1775/76) yılına tarihlenmiş ve Nuh Oğlu El-Hac Hasan Ağa'ya ait mezar taşı⁴⁷ ile Türbe Mezarlığı'nda bulunan H. 1214 (M. 1799/1800) yılına tarihli Hacı Hüseyin Efendi'ye ait olan mezar taşı Çatalzeytin merkez yerleşiminde tespit edilen en erken tarihli mezar taşlarıdır.⁴⁸ Bu mezar taşları dışında Karamandağı Mezarlığı'nda H. 1338 ve H. 1339 tarihli mezar taşları tespit edilmiştir. Türbe Mezarlığı'nda bulunan mezar taşları ise H. 1189 (M. 1775/76) ve 1935 arasına aittir.⁴⁹ 1854 yılı sonrasında mezar taşı sayısında belirgin bir artış gözlemlenmekte, bu artış özellikle 1881 yılını takip eden kırk yıllık dönemde en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Bu durum, 19. yüzyıl başlarında yerleşim nüfusunda yaşanan artışla doğrudan ilişkilendirilebilir. Nüfustaki bu artış, dönemin ortalama yaşam süresiyle birlikte değerlendirildiğinde, takip eden elli yıl içerisinde mezar taşlarının sayısında artışa neden olmuştur. Söz konusu bu nüfus artışının temel nedeni, bu dönemde Ginolu ve çevresindeki köylerden Çatalzeytin'e göç eden ailelerdir.⁵⁰ Bu gelişme ile birlikte yerleşim küçük ölçekli köy görünümünden çıkmaya başlamış ve yerleşim alanı genişlemiştir (Şek. 2).

Çatalzeytin İskelesi/Çatalzeytin Köyü'nün adına farklı dönemlere ait seyyah anlatılarında, tarihi haritalarda, Osmanlı dönemi nüfus sayımlarında ve arşiv belgelerinde rastlanmaktadır. Bu kapsamda, 1806 yılında, Çatalzeytin'in "Tchatal Zeiton" adıyla, Sinop'ta görevli olan Fransız Konsolos Fourcade Pascal tarafından hazırlanmış bir haritada

yüzyıl ortalarına kadar önemli bir ticari aktivite olan kerestecilik faaliyetlerinde, Akçay'ın önemi büyüktür. Bu faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı dağ köylerine ulaşım, dönemin şartları düşünüldüğünde Akçay boyunca sağlanmaktadır. Bununla birlikte, Akçay hem tomrukların sallar ile taşınmasında hem de suyun hidrolik gücünden yararlanılarak değirmenlerin ve su hızlarının çalıştırılmasında aktif olarak kullanılmaktaydı (Kaplan, 1994, 16-17; Doğan, 2023, 90, 116). Akçay üzerinde salıcılık yapıldığı da bilinmektedir ve günümüzde Devrekani'ye bağlı Salcı adında bir köy bulunmaktadır (Öztürk ve Ünlü, 2008, 15). Ek olarak, 20. yüzyıl başlarında Çatalzeytin'de Akçay'ın batısında bir de kereste fabrikası inşa edilmiştir (Doğan, 2023, 94).

45 Öztürk ve Ünlü, 2008, 79.

46 Bu alanda geçmişte bir türbe yapısı olduğu düşünülmekle birlikte, bu varsayımı destekleyen herhangi bir bilimsel kanıt ya da yerel halk arasında sözlü olarak aktarılan bir anlatıya rastlanmamıştır.

47 Nuh Oğlu El-Hac Hasan Ağa'ya ait mezar taşı günümüzde kayıp durumdadır.

48 Ablak, 2018, 57-58; Yılmaz, 2023; Doğan, 2023, 134.

49 Ablak, 2018; Yılmaz, 2023.

50 Doğan, 2023, 279.

yer aldığı görülmektedir.⁵¹ 1817-1819 yılları arasında bölgeden geçen gezgin Bijişkyan, seyahat notlarında Çatalzeytin'den “*Adi bir yer olan Çatalzeytin Kinolu'ya dokuz mil uzaklıktadır.*” şeklinde bahsetmiştir.⁵² Ancak bu ifade, mesafe veya yer ismi bakımından bir hata içermektedir.

19. yüzyılında sonlarında ve 20. yüzyıl başında yerleşimin adının geçtiği Osmanlı kayıtları mevcuttur. Bunlardan ilki 1873 tarihli olup, Çatalzeytin İskelesi'nde Gümrük İdaresi kurulduğu anlaşılmaktadır.⁵³ 1887 tarihli belge, Düyun-ı Umumiye İdaresi tarafından Kastamonu'da Çatal Zeytun adlı mahallede bir tuz ambarının açılması gerektiği ile ilgilidir.⁵⁴ Düyun-ı Umumiye İdaresi Tuz Ambarı'nın (İnhisar İdare Binası) çarşıda, sahile bakan iki katlı ahşap bir binada hizmet verdiği bilinmektedir.⁵⁵ 1891 yılına ait bir belgede ise Çatalzeytin İskelesi'ne hiçbir kumpanyanın vapurunun uğramasına izin verilmediğinden bahsedilmektedir.⁵⁶ 1892 ve 1893 tarihli belgelerde, Çatalzeytin karyesinin büyüklüğü ve mükemmel bir iskelesi bulunması nedeniyle masrafları kendilerince karşılanmak üzere rüştiye mektebi, telgraf ve posta merkezi açılması ve köylerinin nahiyyeye çevrilmesi talepleri görülmektedir.⁵⁷ 1894 tarihli belge, halk tarafından yaptırılan bir rüştiyeden bahsetmekte, Çatalzeytin karyesinde ne kadar hane ve sıbyan mektebi olduğunun, derslane sayısının ve rüştiyeye gidebilecek öğrenci sayısının bildirilmesi gerektiğini içermektedir.⁵⁸ Halk tarafından inşa edilen rüştiyenin aktif olarak eğitime başlayıp başlamadığı anlaşılmamakla birlikte, bu dönemde köyde muhtemelen caminin yanında ve camiye bağlı bir sıbyan mektebinin olduğu düşünülmektedir. 1901 yılında, orman işletme kurumları ile ilgili yazışmaların olduğu belgeler görülmektedir.⁵⁹ 1908 tarihli belge, Çatalzeytin iskelesinden Bergos'a (Burgaz, Bulgaristan) gönderilen çam ağaçları ile ilgilidir.⁶⁰ Orman işletme ile ilgili kurumların varlığı ve aktif olarak kullanıldığı bilinmekle birlikte, o dönemde yapıların konumuna ilişkin bir veriye rastlanmamıştır.

18. yüzyılda “Çatalzeytin İskelesi” olarak anılan bu köyün, Osmanlı yerleşimlerinin dini yapıların çeperinde geliştiği yaygın anlayışa uygun şekilde⁶¹ 1729 tarihli belgede padişahın yapımına izin verdiği anlaşılan caminin çevresinde kurulup genişlediği

51 Pascal, 1806.

52 Bijişkyan, 1969, 26.

53 BOA, MKT. MHM. 445/68, 1873.

54 BOA, DH. MKT. 1496/44, 1887.

55 Özgün durumda konut olarak inşa edildiği düşünülen bu yapı, 1970'li yılların sonuna kadar İnhisar İdare Binası (Tekel tuz ambarı) olarak kullanılmıştır. Ardından Tekel/İnhisar Akçay'a yakın başka bir yapıda hizmet vermeye başlayınca tekrar konut olarak kullanılmış ve ardından 1980'li yılların sonunda yıkılmıştır.

56 BOA, DH. MKT. 1829/19, 1891.

57 BOA, DH. MKT. 2026/80, 1892; BOA, DH. MKT. 160/25, 1893.

58 BOA, MF. MKT. 233/14, 1894.

59 BOA, İ. RSM. 13/6, 1901.

60 BOA, DH. MKT. 1301/9, 1908.

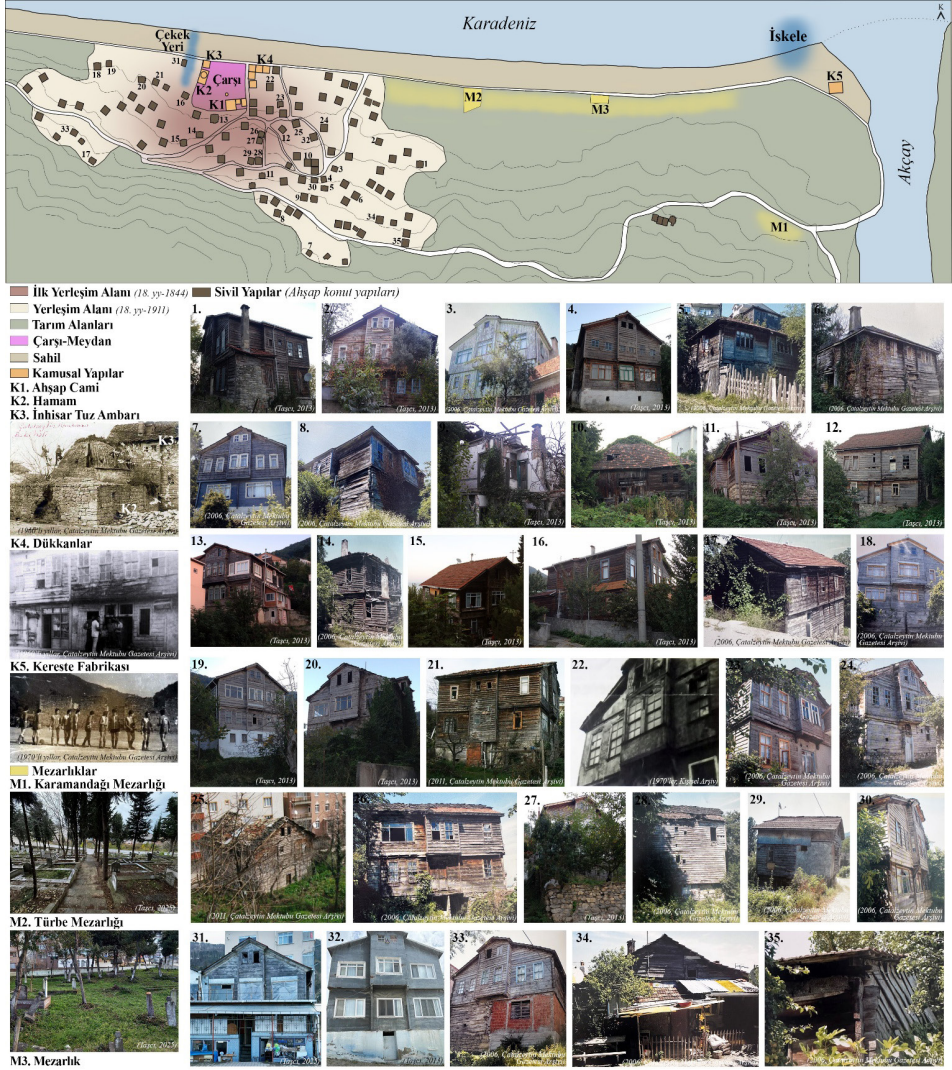
61 Barkan, 1942, 278.

düşünülmektedir (Şek. 2). Günümüzde ilçe merkezinde yer alan ve kitabesine göre 1963 yılında inşa edilen cami, aynı konumda daha önce var olan ve muhtemelen zaman içerisinde birkaç kez yıkılıp yeniden inşa edilen ahşap bir caminin yerine yapılmıştır.⁶² Buna göre, Çatalzeytin köyü 18. yüzyıl başlarında muhtemelen ahşap bir cami odağında gelişen çarşının çeperinde, günümüzde Çimenlik⁶³ olarak bilinen mevkide kurulmuş olmalıdır (Şek. 2). Kıyı hattının günümüze kıyasla daha ileride bulunması nedeniyle yerleşim sınırının daha iç kesimlerde başladığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, yerleşimin kıyı ile doğrudan bağlantılı olması muhtemeldir. Bu dönemde çarşıda/meydanda, cami, caminin önünde taş bir şadırvan, doğusunda köyün yönetim binası olduğu düşünülen yapı ve dükkanlar, batısında hamam ve İnhisar Tuz Ambarı bulunmaktadır (Şek. 2). Yerleşime adını verdiği düşünülen iskeleye ek olarak, meydanda hamamın önünde, kayıkların kıyıda çekildiği çekek yeri olarak anılan bir alan olduğu düşünülmektedir. Ek olarak, bu dönemin sonlarında, Akçay ağzının batısına bir kereste fabrikası inşa edilmiştir. Yerleşimin konut dokusunun zamanla kıyı kesimler ile Nuhlar ve Yenievler'in bulunduğu yamaca doğru gelişmiş olması muhtemeldir. Karamandağı olarak bilinen mevkide de az sayıda ahşap konut ve mezarlık bulunmaktadır. Yerleşimin doğusunda, konutların bittiği alandan sonra iskeleye kadar olan kıyı kesimi mezarlık olarak kullanılmaktadır. Özetle, yerleşim dokusunda dini ve ticari merkez düz bir alanda konumlanmışken, konut alanları topografyanın izin verdiği ölçüde yamaçlara yerleşmiştir.

Yerleşimin tarihi dokusunu oluşturan başlıca öğeler olarak geleneksel ahşap konutlar, çoğunlukla ayırık nizamda inşa edilmiş olup, doğaya en az müdahaleyle, eğime uygun biçimde konumlandırılmış ve manzara nedeniyle kuzeye yönlendirilmiştir. Zemin katlar konutların yerleşimdeki konumuna göre genellikle ticari, depo, ahır ve servis mekanları olarak kullanılmaktadır. 2-3 katlı olarak planlanan yapıların zamanla çatı katının da eklenmesiyle farklı tipolojiler ortaya çıkmıştır. Ahşap karkas sistem yaygın olarak tercih edilmekte, nem ve rutubete karşı zemin katlar taş malzeme ile inşa edilmektedir. Ahşap cephelerde, yöreye özgü ve uzun ömürlü olduğu bilinen “aşı boyası” kullanımı yaygındır. Plan şemasında iç sofalı düzen yaygındır. Çıkmalar, geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi bu bölgede de sıkça görülmektedir. Çatılar genellikle beşik veya kırma formda olup, Karadeniz ikliminin yağışlı doğasına uygun şekilde yüksek eğimli olarak tasarlanmıştır. Ahşap konutlarda çatı kaplaması, marla taşı olarak bilinen ince kesitli bir taştır. Sert poyrazının etkili olduğu bu bölgede, marla taşı hem rüzgâra karşı dayanıklılığı hem de ısı yalıtımı sağlaması açısından işlevsel bulunmuş; ayrıca yerel kaynaklardan

62 Bu caminin, dolayısıyla köy merkezinin konumu, Xavier Hommaire de Hell'in anlatılarıyla da örtüşecek biçimde, Akçay'ın yaklaşık iki kilometre batısında yer almaktadır. 1893 tarihli belgede Çatalzeytin karyesi iskelesinde bulunan camiden bahsedilmekte, bu belgede caminin fiziki olarak iskele yapısı ile aynı konumda olmadığını desteklemektedir (BOA, DH. MKT. 89/36, 1893).

63 Çatalzeytin yerleşiminde, günümüzde hâlen kullanılmakta olan yerel mevki adları arasında Çimenlik, Nuhlar, Topluk, Topçu, Barbaros, Yenievler, Borcut, Işıkveren, Kışlaaltı, Çayağzı ve Karamandağı gibi isimler yer almaktadır.

Şekil 2: Çatalzeytin köyü yerleşim planı ile kamusal ve sivil yapılara ilişkin görseller

kolaylıkla temin edilebilmesi nedeniyle yaygın şekilde kullanılmıştır.⁶⁴ Geleneksel konut dokusunun, topografyaya uyumlu yerleşim planı, iklim koşullarına karşı geliştirilen yapı teknikleri ve yerel malzeme kullanımı ile kendine özgü bir mimari karakter ortaya koyduğu söylenebilir.

64 Halaç ve Dağlı, 2022, 162-164.

Bu dönemde yerleşimin ana ögesi olarak cami ve önündeki çarşı meydanı gösterilebilir. Bu meydanı oluşturan yapılardan hamam yapısı günümüzde yerleşimde korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli tek yapıdır. Kitabesi bulunmamakla birlikte Karahaliloğlu ailesinden Yusuf Ağa tarafından H. 1320 (M. 1902) yılında özel mülk olarak inşa ettirildiği bilinmektedir.⁶⁵ Moloz taş ile kagir olarak yapılmıştır. 1920’lere kadar hamam işlevini sürdürmüş, 1970/80’lere kadar atıl halde kalmış ve daha sonra harap duruma gelmiştir. 1987 yılında başlayan kamulaştırma işlemlerinin ardından, 1995 yılında tamamlanan restorasyon çalışmaları sonrasında restoran olarak hizmet vermektedir.⁶⁶

Çatalzeytin’in köy olduğu dönemin sonralarında inşa edilen diğer bir önemli yapı ise kereste fabrikasıdır. 1900’lerin başında inşa edilmiş bu yapının taş duvarları 1990’lı yıllara kadar görülebilmektedir.⁶⁷ Yapı, İncemustafaoğlu ailesine ait olup, ailenin “Lord” lakaplı en varlıklı üyesi tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir.⁶⁸ Bu fabrika, Çatalzeytin ormanlarından elde edilen ve Akçay üzerinde salıcılık faaliyetleriyle buraya getirilen tomrukların kesim ve işlenmesinde kullanılmıştır. Fabrikada işlenen keresteler Çatalzeytin önlerinde demirleyen kuru yük gemilerine, mavnalar ve kürek çekerek yürütülen kayıklarla taşınmıştır. Kereste fabrikası buhara dayalı çalıştığından, suyun ısınması kömürle sağlanmıştır. Kömür nakliyesi ise yörede “*çatana*” denilen deniz motorları ile yapılmıştır.⁶⁹ Bu yapıdan, 1944 yılına ait gazete haberlerinde Çatalzeytin sahil deposu olarak bahsedilmektedir.⁷⁰ Ardından uzun bir süre atıl durumda kalmıştır. 1977 yılına ait fotoğraflarda yapıya ait taş duvarlar görülmektedir (Şek. 2). Yapının yıkım tarihine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte, bu duvarların 1990 yılına ait hava fotoğraflarında yer aldığı, ancak 2003 yılına ait hava fotoğraflarında görülmediği tespit edilmiştir.

Bu bilgiler, 19. yüzyıl başlarında 20 hanelik bir köy olan Çatalzeytin’in 19. yüzyıl sonlarına doğru 82 hanelik bir köy olarak giderek büyüdüğünü, ahalice nahiye statüsüne geçmek istenildiğini, 1908 yılında iskelesinin hala aktif olarak kullanıldığını ve halkın ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli yapı ve hizmet taleplerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3. Nahiye (Bucak) Dönemi’nde Çatalzeytin (1911-1954)

20. yüzyıl başlarında nüfusu artan ve yerleşim alanı genişleyen Çatalzeytin, 1911 yılında nahiye statüsü kazanmış ve belediye teşkilatı kurulmuştur. İlk Belediye Başkanı Karahaliloğlu ailesinden Mehmet Hüsnü Bey olmuştur.⁷¹ Bu dönemde yerleşim,

65 Karahaliloğulları ailesi arşivi, akt. Doğan, 2023, 132.

66 Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 1987, 60.

67 Doğan, 2023, 94; Kaplan, 1994; Harita Genel Müdürlüğü (HGM), 1990 yılı hava fotoğrafı.

68 Doğan, 2023, 94.

69 Kaplan, 1994, 6.

70 Cumhuriyet Gazetesi, 20 Ocak 1944, 4.

71 Kurtuluş Savaşı sürecinde Mehmet Hüsnü Bey, “Çatalzeytin ahalisi namına” ibaresiyle imzaladığı çok sayıda Kuvâ-yi Milliye yanlısı telgraf ile ilçenin millî mücadeleye olan desteğini resmî biçimde ifade etmiş ve bu harekete aktif destek sağlayan önemli bir figür olarak öne çıkmıştır (Doğan, 2023, 285-286). Günümüzde Çatalzeytin de caminin batısında, Karahaliloğlu

Karadeniz hattı üzerinde taşımacılığın sağlandığı bir ana güzergâhta yer almakta olup yolcu vapurlarının uğradığı bir liman kenti konumundadır. Vapurların Çatalzeytin açıklarında demirlediği zamanlarda, yolcular ve ticari mallar, mavnalar ve yöreye özgü yerel küçük tekneler aracılığıyla kıyı ve vapurlar arasında taşınmaktadır.⁷² Çatalzeytin, Cumhuriyet'in ilanının ardından nahiye statüsünü korumuştur. Ancak bu dönemde çevredeki yerleşimlerle bağlantılı bir karayolu bulunmamakta; ulaşım ve temel gereksinimler deniz yoluyla karşılanmaktadır.

Bu dönemde yerleşimin sahile doğru kısmen genişlediği, kıyı ile doğrudan ilişkisinin ise sürdüğü gözlemlenmektedir (Şekil 3). Bu dönemin yapıları çevresini oluşturan yapıların bir kısmı, yerleşimin köy statüsünde olduğu döneme ait yapılardır. Bununla birlikte, nahiye statüsünün kazanılmasıyla çeşitli ihtiyaçlar doğrultusunda mevcut konutlara yeni işlevler yüklenmiş ya da yeni kamusal yapılar inşa edilmiştir. Bu yeni inşa edilen kamusal yapılar, eğitim yapıları olmak üzere hükümet konağı, jandarma karakolu, kahvehane ve pazar yeridir. Ayrıca, yerleşim genelinde ahşap konutların yerini modern malzeme ile kâğır konut yapılarının inşa sürecinin başladığı görülmektedir. Mevcut ahşap yapıların kullanımına örnek olarak idare binası gösterilebilir. Çatalzeytin'in köy olduğu dönemde idare binasının konumu hakkında bilgi bulunmamakla birlikte, ahşap caminin yanında, meydana bakan alanda bulunan ahşap yapının o dönemde idari amaçla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Nahiyelik döneminde ise bu alanda iki katlı ahşap bir yapının hükümet konağına benzer bir işlevle kullanıldığı bilinmektedir. Bu yapının birinci katı ise şehir kulübü olarak kullanılmıştır.⁷³ Bu kapsamda, 1918 yılında mevcut ahşap bir yapının hükümet konağı olarak kiralandığına ve tamirine ilişkin resmî belgeler mevcuttur.⁷⁴ Meydanın sahil kesiminde de kamusal iki yapı dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki; belediyenin inşa ettiği tek katlı dikdörtgen formlu yapıdır. Bu yapı, inşa edildikten sonra kahvehane olarak hizmet vermiştir. Kahvehanenin batısında sahilde, ahşap, yarı açık pazar yeri görülmektedir.

Bu dönemde ayrıca, yerleşim merkezinin doğusunda sahil hattı boyunca uzanan alanın mezarlık olarak kullanılan bazı bölümlerinde yeni bir yapılaşma alanı ortaya çıkmıştır.⁷⁵ Bu yapılaşma, nahiye statüsü kazandıktan sonra yerleşimde okul inşa edilmesi ile ilişkilidir. Bu okul yapısının inşası ile çevresinde hem ahşap konutlar hem de 1950'li yılların başında modern konutlar yapılmıştır. Bu kapsamda, 1934 yılına ait bir fotoğrafta "Çatalzeytin İlk Mektebi" olarak adlandırılan iki katlı bir yapı görülmektedir.⁷⁶ Yapının

Mehmet Hüsnü Bey (H. 1269, M. 1853-1924) ve karısına ait mezarlar bulunmaktadır.

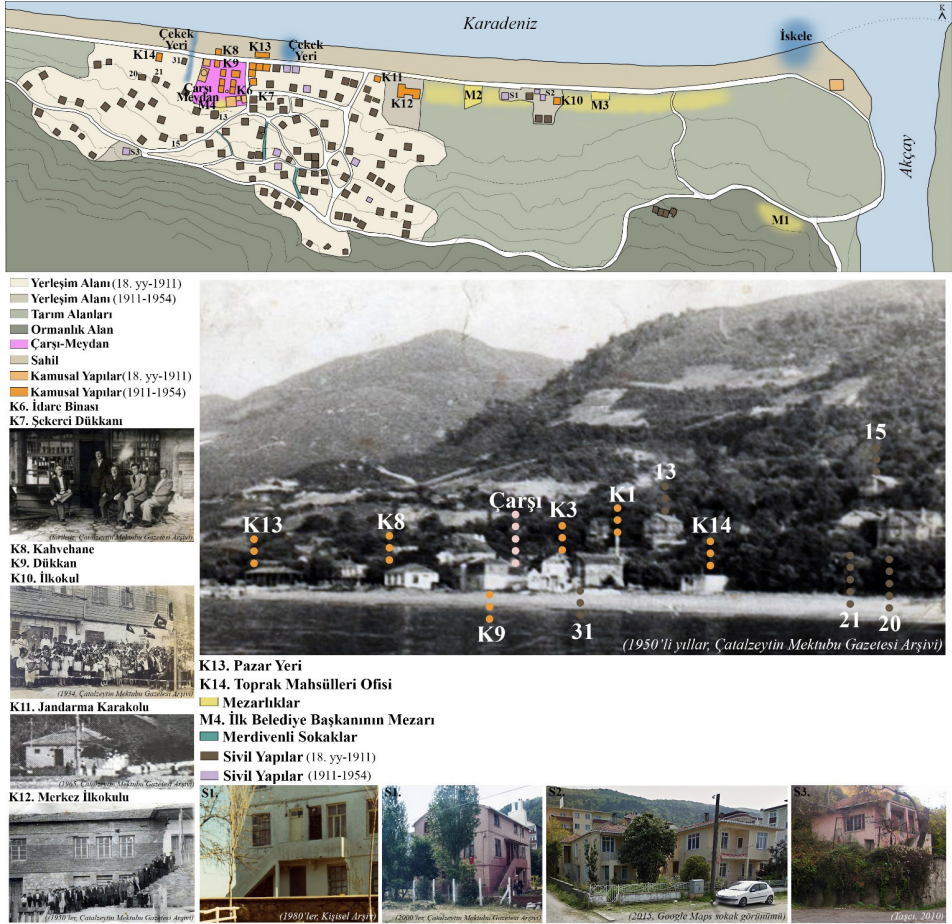
72 Kaplan, 1994, 17-19.

73 Yanıkkaya, 1985, 4.

74 BOA, DH. MB. HPS. 31/20, 1918; BOA, DH. MB. HPS. M. 33/38, 1918.

75 Bu alanlardan sökülen mezarların Karamandığı Mezarlığı'na aktarıldığı düşünülmektedir.

76 Yerleşimde erken dönemde cami ile bağlantılı bir sığın mektebi olduğu düşünülmekle birlikte bununla ilgili bir kanıt bulunmamaktadır. Ancak 1917 yılına ait resmi bir belgede başöğretmenin de imzasının bulunması nedeniyle nahiyelik döneminde yerleşimde modern bir eğitim kurumunun açılmış olduğu anlaşılmaktadır (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Haziran 1963, 12, sayı 44).

Şekil 3: Nahiye döneminde Çatalzeytin yerleşimi ve tarihi dokuyu oluşturan yapılar

cephesi, zemin katta sıvalı, birinci katta ise ahşap malzemeden oluşmaktadır. 1945 yılına kadar eğitim amaçlı kullanılmış olup, kapasite açısından yetersiz kalması nedeniyle, 1937–1945 yılları arasında inşa edilen yeni okul yapısının tamamlanmasının ardından yıkılmıştır.⁷⁷ Yeni okul yapısı, jandarma karakolunun doğusunda, sahil hattına paralel uzanan, iki katlı dikdörtgen bir yapıdır.

Zemin katı moloz taş, birinci katı tuğla malzeme ile kâgir olarak inşa edilmiştir. “Merkez İlkokulu” olarak adlandırılan bu yapı, 1966 yılına kadar hizmet vermiştir⁷⁸. Bu

⁷⁷ Okul yapısı yıkıldıktan sonra, bu alana tuğla malzeme ile kâgir bir dispanser yapısı inşa edilmiştir (Öztürk ve Ünlü, 2008, 79).

⁷⁸ Öztürk ve Ünlü, 2008, 79.

döneme ait kamusal yapılardan biri olan jandarma karakolunun inşa tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, yapı 1950 yılına ait hava fotoğraflarında tespit edilebilmektedir. Tek katlı, kareye yakın planlı ve sıvalı cephelere sahip olan bu yapı, nahiye döneminde inşa edilen küçük ölçekli kamu yapılarının temsilcilerinden biridir. Ahşap cami, meydan ve çarşı, nahiye döneminde de yerleşim ölçeğinde odak noktası olarak önemini sürdürmektedir. Çarşıda öne çıkan dükkanlardan birisi yöreye özgü, coğrafi işaretli fındık şekeri- nin⁷⁹ üretilip satıldığı şekerçi dükkanıdır. İncemustafaoğlu ailesinden “Şekerçi İbrahim”⁸⁰ olarak bilinen kişiye ait bu dükkân, günümüzde İstikbal Caddesi’nin başlangıç noktasında bulunan ahşap binada hizmet vermektedir.⁸¹

Nahiyelik dönemi, yerleşimin ilçe oluşuna kadar geçen süreçte, bir geçiş aşaması olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde, yerleşimin fiziksel sınırlarında büyük değişiklikler olmamakla birlikte, küçük ölçekli kamu yapıları ve modern nitelikli tekil konutların inşası, yerleşim dokusunda değişikliklere yol açmıştır.

2.4. İlçe Olarak Çatalzeytin (1954-2000)

Çatalzeytin, yerel yönetim ve halkın ileri gelenlerinin yoğun çabaları sonucu, 1954 yılında ilçe olmuştur. İlçe statüsü kazandıktan sonra, yerleşimde kamusal ve sosyal işlevler doğrultusunda önemli mekânsal dönüşümler ve özellikle kıyı hattı boyunca gözlemlenen yeni yapılaşmalar öne çıkmaktadır (Şek. 4). Ulaşım açısından bakıldığında ise Çatalzeytin’in ilçe olduğu ilk yıllarda, yerleşimi çevre köy, kasaba ve kentlere bağlayan karayolu bulunmaması nedeniyle, 1970’li yıllara kadar ulaşım büyük ölçüde deniz yolu ile sağlanmaya devam etmiştir.⁸² Bu dönemde deniz taşımacılığı, yolcu taşımacılığında kullanılan Tırhan, Etrüsk ve Kadeş isimli vapurlar ile ticari malların naklinde kullanılan diğer vapurlar aracılığıyla sağlanmıştır. Bu vapurların seferleriyle birlikte Çatalzeytin’den İstanbul’a göç hareketi başlamış ve bu hareket zamanla hızlanmıştır. Karayolu ulaşımının başladığı döneme kadar ilçede, yelkeni ve motoru bulunan büyük kayıklarla ulaşım sağlanmıştır.⁸³ 1960’lı yılların başlarında, ilçenin kıyı şeridinden daha yüksek bir kotta inşa edilen ve kumsaldan bir set ile ayrılan sahil yolunun yapımıyla birlikte, Çatalzeytin’in kıyı hattında çeşitli değişikliklerin meydana geldiği görülmektedir. Bu yol, aynı zamanda yerleşimi il merkezi Kastamonu’ya bağlayan yeni açılmış bir karayolu ile bağlantılıdır.

Kıyı hattındaki değişikliklerde sahil yoluna ek olarak, çarşı meydanı ile yerleşimin doğu sınırına yakın kesimlerin, dolgu çalışmalarıyla genişletildiği ve bu dolgu alanların üzerinde yapılaşmanın başladığı gözlemlenmektedir. Yeni yapılaşma alanları, 1960’lı yılların ortasında öncelikli olarak yerleşimin batısındaki sahil kesiminde yoğun-

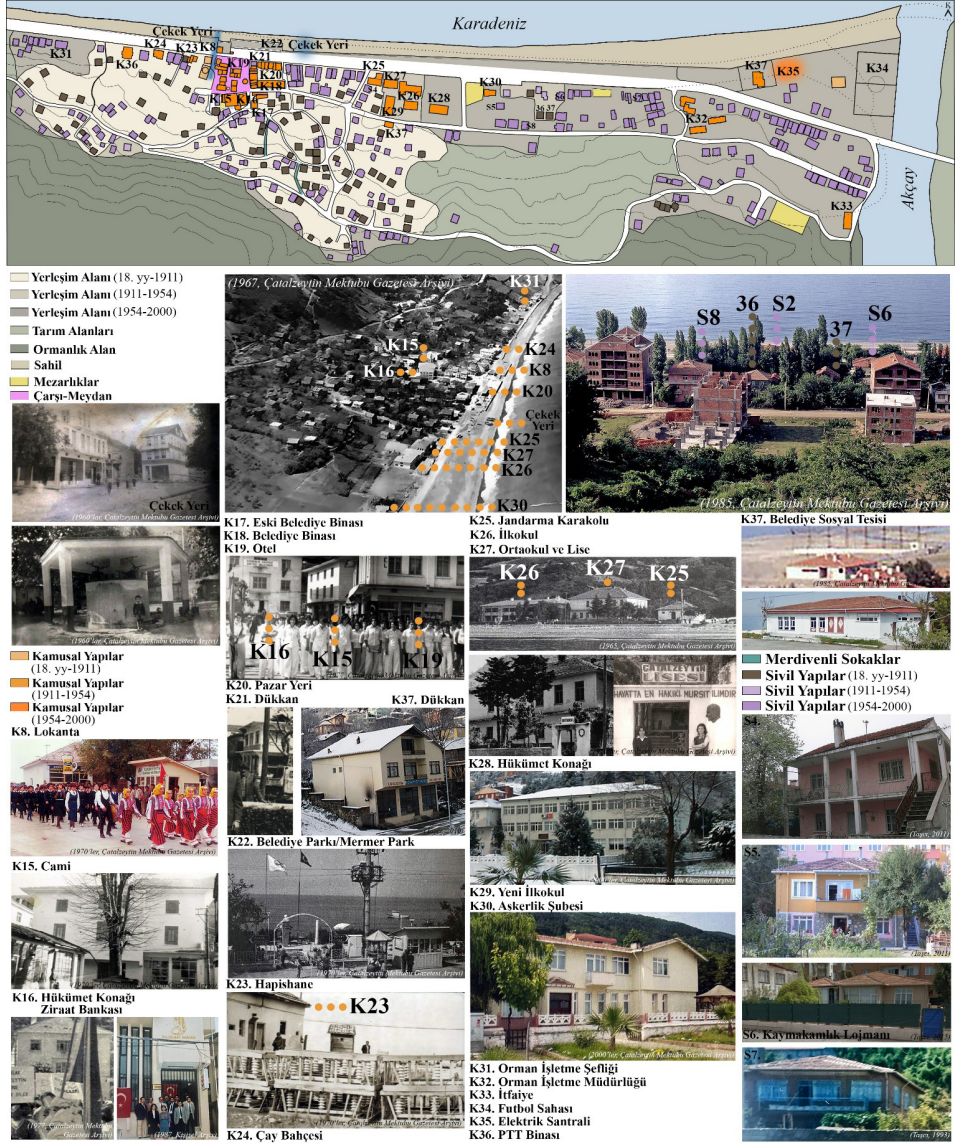
79 Fındık şekeri, 1918 yılından beri Çatalzeytin’de üretilen ve üretimi ustalık becerisi gerektiren bir şekerlemedir (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2021).

80 Şekerçi İbrahim, İstanbul’da Hacı Bekir’in imalathanesinde yetişmiş ve daha sonra Çatalzeytin’de fındık şekeri üretimine devam etmiştir (Öztürk ve Ünlü, 2008, 313).

81 Doğan, 2023, 322.

82 Kaplan, 1994, 17.

83 Öztürk ve Ünlü, 2008; Doğan, 2023, 127.

Şekil 4: Çatalzeytin ilçesi yerleşim planı ile dönemin kamusal ve sivil yapılarına ilişkin görseller

laşmış; 1980'lerden sonra ise doğuda Akçay'a kadar uzanarak yamaçtaki alanları da kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu dönemde yerleşimde, kıyı hattı boyunca Akçay'a kadar uzanan kesintisiz bir yapılaşma görülmekte; ancak sadece Topluk mevkiinde bulunan yamaçta yapılaşmanın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Çatalzeytin'in ilçe oluşuyla birlikte kamusal hizmet ve yapıların inşası öne çıkmıştır. Bu dönemde, çarşı ve çevresi gelişim göstermiş; erken dönemde hükümet konağı, hapishane, ortaokul, askerlik şubesi, elektrik santrali, orman işletme müdürlüğü, park ve futbol sahası; geç dönemde hastane, sosyal tesis, Ziraat Bankası, yeni hükümet konağı ve PTT gibi kamusal yapılar inşa edilmiştir. Bu dönemin başlarında, çarşı meydanı taş döşemeli olup dükkanlar ile çevrilidir. Meydana, mevcut taş şadırvana ek olarak yeni bir şadırvan yapılmıştır. Bu yeni şadırvanın önüne yerleştirilen mermer Atatürk büstü, meydana simgesel bir anlam katmıştır. Bu büst, 1972 yılında kıyı hattında Mermerpark olarak anılan Belediye Parkı'na taşınmıştır.⁸⁴ Bu kamusal açık alan, meydana 1970'li yıllara kadar kullanılan çekek yerinin kaldırılması ile kıyıya dolgu yapılan alanda inşa edilmiştir. Yerleşimde, meydanın batısında ve sahilin birkaç başka noktasında kayıkları çekmek için ırgatlar ve feleklerin bulunduğu çekek yerleri bulunmaktaydı. Karayoluyla ulaşımın başladığı dönemden sonra deniz motorlarının kullanımı azalmış, 1970'li yılların başında ise çekek yerleri işlevini yitirmiştir. Aynı dönemde ilçede dikkat çeken bir diğer gelişme, kimi zaman geleneksel ahşap konutların yerine, dönemin mimari anlayışını yansıtan modern çizgilere sahip, bahçe içinde konumlanmış iki ya da üç katlı aile apartmanları ve tekil konutların inşa edilmeye başlanmasıdır. Bu yapılar, az katlı ve bahçeli olmaları, çoğunlukla taş kaplı subasman ya da zemin katları sayesinde mevcut doku ile nispeten uyumlu olarak değerlendirilmektedir.

İlçe statüsü kazanılmasının ardından, çarşı meydanını oluşturan başlıca öğelerden dini ve idari yapılar da çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Ahşap cami yıkılarak, yerine günümüzde halen kullanılan ve kitabesinde inşa yılı 1963 olarak belirtilen betonarme cami yapılmıştır. Caminin doğusundaki nahiyelik döneminden kalan ahşap hükümet konağı 1954 yılında yıkılarak, yerine üç katlı betonarme bir bina inşa edilmiştir.⁸⁵ Bu yapı, uzun yıllar idari amaçlarla kullanılmış olup 1981 yılında yeni hükümet konağının hizmete girmesinden sonra kademeli olarak boşaltılmış ve sonra yıkılmıştır. Hem belediye hem de hükümet konağı olarak kullanılan bu yapı yıkılınca, belediye günümüzdeki yapısına taşınıncaya kadar meydanın doğusunda bulunan niteliksiz betonarme bir yapıda hizmet vermiştir. Hükümet konağı yıkılınca boş kalan parselde ise, 1987 yılında tip proje kapsamında dört katlı betonarme Ziraat Bankası hizmet binası ve lojmanı yapılmıştır. Yeni hükümet konağı ise 1978-1981 yıllarında Merkez İlkokulu'nun doğusuna inşa edilmiştir. Çatalzeytin'de, ilçe statüsünün getirdiği yükümlülükler nedeniyle yerleşimde öncelikle adliye, hapishane ve askerlik şubesi ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda, 1950'li yılların hemen başında Karaosmanoğlu ailesi için inşa edilen üç katlı yığma konut yapısının zemin katı askerlik şubesi, birinci katı adliye ve ikinci katı ise konut olarak kullanılmıştır.⁸⁶ 1965 yılında bu yapının batısındaki parselde, iki katlı yeni bir askerlik şubesi yapılmış ve bu yapı, 2010'lu yıllarda yıkılana kadar aktif olarak kullanılmıştır. Hapishane ise, çarşıda hamamın batısında yer alan özel mülkiyete ait tek katlı bir yapıda, 1954-1987 yılları

84 Öztürk ve Ünlü, 2008, 1.

85 Öztürk ve Ünlü, 2008, 308.

86 Öztürk ve Ünlü, 2008, 308.

arasında hizmet vermiştir.⁸⁷ İlçede, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak da yeni yapılar inşa edilmiştir. Erken dönemde, sağlık hizmetleri eski ahşap ilkokul yapısının yerine yapılan dispanser yapısı ile karşılanmıştır. Ancak 1976 yılında, yerleşimin batı çıkışında iki katlı bir hastane yapısının hizmete açılmasıyla bu yapı yıkılmıştır. Bu alana ise taş subasmanlı, yalın cepheli ve modernist çizgiler taşıyan tek katlı bir kaymakamlık lojmanı inşa edilmiştir. Bu lojman 2021 yılında yıkılmış ve yerine tekrar bir lojman yapısı yapılmıştır. Yerleşimde, eğitim alanına yönelik olarak da yapılaşma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. İlçede, nahiye döneminde kalma ilkokul yapısı bulunmakla birlikte ortaokul ihtiyacı ve talebinin uzun süredir devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, nahiye döneminde inşa edilen kâğır ilkokul yapısı, 1966 yılında temeli takviye edilerek betonarme olarak yeniden inşa edilmiş; yaklaşık 50 yıl hizmet verdikten sonra 2014 yılında yıkılmıştır.⁸⁸ 1957 yılında ise Çatalzeytin halkı imece usulü ile iki katlı, yalın cephe düzenine sahip bir ortaokul yapısı inşa etmiştir. Bu yapı, 1974 yılından sonra hem ortaokul hem de lise olarak hizmet vermiş; 1994 yılında ise yıkılarak yerine Halk Eğitim Binası yapılmıştır.⁸⁹ İlçede, altyapı hizmetlerinin mekânsal yansımaları da görülmektedir. Bu kapsamda, 1960'lı yılların ortasında kereste fabrikasının batısında, kıyıya yakın bir noktada kurulan elektrik santrali, 1983 yılına kadar aktif olarak çalışmıştır.⁹⁰ 1970'li yıllarda, bu santralin doğusunda Akçay kıyısında, toprak zeminli bir futbol sahası yer almakta olup, bu alanda Çatalzeytin'de düzenlenen ilk festival kutlamaları gerçekleşmiştir. Arşiv fotoğraflarında o dönemde harap durumda olan Osmanlı döneminden kalma kereste fabrikasının taş duvarları görülmektedir. Bu kalıntılar ve resmi kayıtlardan, bölgede Osmanlı döneminden itibaren ormancılık faaliyetlerinin süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hatta erken dönemde, yerleşimin batısında, Borcut mevkiinde Orman Bölge Şefliği bulunduğu bilinmektedir. 1967 yılında ise ilçede Orman İşletme Müdürlüğü kurulmuştur.⁹¹ Bu müdürlüğe ait idari bina ve lojmanlar 1971 yılında alandaki mezarlar kaldırılarak inşa edilmiştir. 1980'li yılların ortalarından itibaren ilçe merkezinde nüfus artışıyla birlikte mevcut kamusal yapılarda mekânsal ihtiyaçlar da artış göstermiştir. Bu kapsamda, nahiye döneminde kalma tek katlı jandarma karakolu yapısı, artan ihtiyaca cevap vermek adına ek yapı ile genişletilip, iki katlı hale getirilmiştir. Yerleşimde postane hizmetleri nahiye döneminde beri aktif olup, 1994 yılında PTT binası inşa edilmiştir.⁹² Bu dönemde ayrıca sinema, çay bahçesi, lokantalar, kahvehane ve gazino gibi sosyal ve kültürel aktivitelere yönelik yapılarda inşa edilmiştir. Sosyal ve kültürel yaşamın mekâna yansıdığı erken döneme ait bir örnek 1960'lı yıllarda Toprak Mahsulleri Ofisi olarak inşa edilen tek katlı yapıdır. Zamanla farklı işlevlerle kullanılan bu yapı, 1990'lı yıllarda çay bahçesi ve kahvehane olarak dönemin popüler bir toplanma mekânı haline

87 Öztürk ve Ünlü, 2008, 66.

88 Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2014, 358.

89 Öztürk ve Ünlü, 2008, 79.

90 Öztürk ve Ünlü, 2008, 66.

91 Öztürk ve Ünlü, 2008, 66.

92 Öztürk ve Ünlü, 2008, 69.

gelmiş ve 2018 yılında yıkılmıştır.⁹³ Çatalzeytin'in ilk sineması da bu yapının bitişiğinde açılmış olup, ilerleyen yıllarda başka sinema salonları da açılmıştır. Nahiyelik döneminin sonlarında kahvehane olarak kullanılan yapı, bu dönemde Şehir Restoranı olarak işlev görmüş ve çarşı meydanında önemli bir kamusal odak noktası haline gelmiştir. Diğer bir önemli kamusal yapı, belediyenin 1987 yılında eski elektrik santralinin yakınında inşa ettiği, yalın mimari çizgilere sahip tek katlı sosyal tesis binasıdır.

Yerleşimin özgün dokusunu ve kimliğini kısmen koruduğu 1954-2000 yılları arasındaki dönemin ardından, yoğun yapılaşmanın içinde ahşap konutlara ek olarak günümüze ulaşabilmiş az sayıda nitelikli yapı tespit edilmiştir (Şek. 5). Günümüzde Çatalzeytin'in somut kültürel mirasını oluşturan öğeler, Osmanlı dönemine tarihlenen yapılar ile Cumhuriyet dönemi sonrası inşa edilen yalın çizgilere sahip modern kamusal hizmet binaları ve konutlar olarak iki ana grupta değerlendirilebilir. Osmanlı dönemine ait ahşap konutlar, bir hamam yapısı ve tarihî mezar taşları bu dönemin önemli örneklerini oluşturmaktadır. Diğer yandan, hapishane, Orman İşletme Müdürlüğü, Ziraat Bankası, Hükümet Konağı, Jandarma Karakolu ve PTT binası gibi yapılar ise yalnızca mimari nitelikleriyle değil, aynı zamanda toplumsal bellekteki işlevsel ve simgesel rolleriyle de önemlidir.

Değerlendirme ve Sonuç

Çatalzeytin, Karadeniz kıyısında, yoğun yeşil dokuya sahip eğimli bir doğal çevrede konumlanmakta olup; tarih boyunca topografyanın getirdiği mekânsal potansiyeller doğrultusundan gelişim göstermiştir. Bununla birlikte, yerleşimin yapılı çevresinin şekillenmesinde idari yapıdaki değişimler de belirleyici rol oynamıştır. Yerleşim, tarihsel süreçte köy, nahiye ve ilçe ölçeğinde yerleşim görmüş ve bu çok katmanlı yerleşim geçmişi, farklı dönemlere ait, günümüze ulaşan/ulaşamayan çok sayıda kültürel miras unsuru barındırmasına olanak sağlamıştır. Çatalzeytin'in somut kültürel mirası, yerleşimin şekillendiği doğal çevre ile bütüncül bir ilişki içerisindedir. Ancak doğal çevre, bölgenin coğrafi koşullarına bağlı olarak ulaşım olanakları üzerinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Kara ve deniz yolu ulaşımının yeterince gelişmemiş olması, yerleşimin bölgesel ölçekte sınırlı bir büyüme göstermesine neden olmuştur.

Çatalzeytin'in fiziksel gelişimi, büyük ölçüde tarihsel süreç içinde idari statü değişimlerine paralel olarak farklılaşan mekânsal örgütlenmelerle şekillenmiştir. Kuruluş öncesi dönemde, yerleşimin kıyı ile ilişkili olarak çok küçük ölçekli bir yerleşim karakteri sergilediği düşünülmektedir. 18. yüzyıl başında köy niteliği taşımasıyla, kırsal yaşam ve denizcilik/ormancılık faaliyetlerine dayalı bir yapılaşma modeli gelişmiştir. Dini yapı çevresinde gelişen çarşı ve geleneksel ahşap konutlar ile kıyıya paralel bir yamaç yerleşimi görülmektedir. 1911-1954 yılları arasındaki nahiye döneminde, idarî merkez işlevinin artmasıyla birlikte meydan, camî, hükümet konağı ve okul gibi kamu yapıları inşa edilmiş; kamusal kullanıma yönelik merkezi bir oluşum başlamıştır. 1954 yılında ilçe statüsü kazanmasıyla birlikte ise, yerleşimde modern kamu binaları, sosyal tesisler, sağlık ve eğitim yapıları ile kıyıya müdahale eden dolgu alanları ortaya çıkmış;

93 Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2018, 404.

Şekil 5: Günümüzde Çatalzeytin ilçesi yerleşim planı ile günümüze ulaşan nitelikli yapılar

bu dönemde fiziksel büyüme hızlanmış ve geleneksel doku yer yer niteliksiz yapılaşma ile yer değiştirmiştir. Özellikle 1980 sonrası artan niteliksiz inşaa faaliyetleri, yerleşimin tarihi ve doğal çevresiyle özellikle kıyı ile kurduğu özgün ilişkiyi zayıflatmıştır. 2000'li yıllardan itibaren ise kıyı hattına paralel, çok katlı niteliksiz yapılar ile özgün kimliğini ve silüetini büyük ölçüde yitirdiği görülmektedir.

Ancak köyden ilçe statüsüne evrilen bu süreçte, yerleşimin 1950’li yıllara kadar izole konumu nedeniyle büyük ölçüde kendiliğinden işleyen bir koruma süreci içinde olduğu; özellikle 2000’li yıllardan sonra ise kent kimliğinin hızla yok olup doğal ve yapılı çevrenin niteliksiz yapılaşma nedeniyle zarar gördüğü tespit edilmiştir. Yerleşimin özgün dokusunu oluşturan tarihi yapılar; başta koruma politikalarındaki yetersizlikler olmak üzere, kişisel koruma bilincinin gelişmemesi ve mülkiyet sorunları gibi sosyo-ekonomik etkenler nedeniyle işlev kaybına uğramakta, terk edilmekte ve doğal etkenlere maruz kalarak zamanla yok olmaktadır. Bu bağlamda, Çatalzeytin’de öne çıkan başlıca koruma sorunları; koruma kararı alınmaması, dış göçler sonucunda yapıların atıl durumda kalması, mülkiyet sorunları, ekonomik yetersizlikler, tarihi yapıların günümüz yaşam koşullarına uyum sağlayamaması ve niteliksiz yapılaşma şeklinde sıralanabilir. Bu niteliksiz yapılaşma, sıklıkla geleneksel ahşap konutların yıkılarak yerlerine yeni yapıların inşa edilmesi durumunda hem tarihî yapıların yok olmasına hem de özgün yerleşim dokusunun bütüncül yapısının bozulmasına neden olmaktadır. Bu olumsuz durum, yapı ölçeğinden başlayarak yerleşim bütününe yansıyan bir biçimde kendini göstermektedir. Bu durumun başlıca nedeni ise, yerleşim ölçeğinde ve tekil yapılar için bir koruma kararının bulunmamasıdır. Bu yapılar koruma kapsamına alınmamış ya da tescil süreçleri tamamlanmamıştır. Bu doğrultuda, öncelikli olarak yerleşimin ve mevcut ahşap yapı stoğunun ayrıntılı bir biçimde belgelenmesi; alanın sit türünün belirlenmesi ve günümüze ulaşan az sayıdaki ahşap konut ile Osmanlı mezarlığının tescil edilerek yasal koruma altına alınması önerilmektedir.

Bir diğer önemli etken, tarihi ahşap konutların yoğun göç ve mülkiyet sorunları nedeniyle uzun süre atıl kalmaları sonucunda harap durumda olmalarıdır. Bu yapılar, göçün yanı sıra çok hisseli mülkiyet yapıları, bakım süreçlerinin zor ve maliyetli olması nedeniyle terk edilmektedir. Günümüze ulaşan ahşap konut örnekleri, büyük ölçüde hâlen konut işlevini sürdüren ve aktif olarak kullanılan yapılardır. Ancak bu yapıların bir kısmı, günümüz koşullarına uyum sağlamak amacıyla niteliksiz ekler almış ve çok sayıda onarım geçirmiştir. Bu kapsamda, yerel yönetimin bu konutların nitelikli biçimde korunması ve onarımı için mülk sahiplerine uzmanlar aracılığıyla teknik destek sağlaması önemlidir.

Yerleşimde, tarihi dokunun yok olmasının en büyük nedeni ise; 1980’li yıllardan itibaren başlayan ve özellikle 2000’li yıllardan sonra hız kazanan yapılaşma faaliyetleridir. Günümüzde kent dokusu incelendiğinde, yapı stoğunun belirgin biçimde değiştiği ve özgün tarihi yapıların büyük ölçüde yok olduğu gözlemlenmektedir. Özgün kent dokusu, yamaçta eğim çizgilerine paralel olarak gelişen organik sokak dokusu, ayrık nizamda ve doğaya en az müdahale ile topografyaya uyumlu ve kıyı ile ilişkili bir yerleşim biçimi ortaya koymaktadır. Ancak yeni yapılar, yerleşimin özgün dokusu, topografya ve iklimle uyumlu geleneksel yerleşim düzeni, yerel malzeme kullanımı ve yöre halkının gündelik yaşam pratikleri ile örtüşmemektedir. Kıyı hattı boyunca ve yamaçlarda görülen yoğun betonarme yapılaşma, yerleşimin kimliği ile uyum sağlayamamakta, doğal çevre ve mekânsal bağlamdan kopuk bir kent dokusu oluşturmaktadır. Günümüzde Çatalzeytin’in tarihini yansıtan somut kültürel miras unsurları, Osmanlı dönemine tarihlenen ve günümüze ulaşabilmiş olan hamam, mezarlık ve ahşap konut gibi geleneksel yapıları

kapsamaktadır. Diğer yandan, ilçe statüsü kazandıktan sonra dönemin gereksinimleri doğrultusunda inşa edilen modern kamusal hizmet yapıları toplumsal bellek ve simgesel değerleri nedeniyle önemli bulunmuştur. Bu nedenle, Osmanlı dönemi yapıları ile birlikte korunması gerekli kültürel varlıkları arasında değerlendirilmekte ve kent kimliğine olumlu katkı sağlayacakları düşünülmektedir.

Bu kapsamda, Çatalzeytin’in mevcut somut kültürel mirasının korunabilmesi için bütüncül bir koruma stratejisi geliştirilmesi gerekmektedir. Öncelikle, geleneksel ahşap konutların, Osmanlı dönemine tarihlenen hamamın ve tarihi mezarlıkların belgeleme ve envanter çalışmaları tamamlanmalı; sit alanı sınırları belirlenerek bu yapıların tescil işlemleri gerçekleştirilmelidir. Mülkiyet sorunları nedeniyle koruma dışı kalan yapıların atıl durumda kalması, uzun vadeli sürdürülebilirlik açısından risk teşkil ettiğinden, yerel yönetimler aracılığıyla koruma uzmanı mimarlar eşliğinde teknik destek ve teşvik programları oluşturulmalıdır. Diğer yandan, son yıllarda, Çatalzeytin merkez ve kırsal yerleşimlerinde bulunan kültürel miras öğelerinin çalınması/kaybolması gibi insan kaynaklı tehditler, korumanın yalnızca fiziksel değil aynı zamanda güvenlik ve bilinçlendirme temelli bir politika ile ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Türbe Mezarlığı’nda ve çevre köylerde yaşanan mezar taşı kayıpları, bu miras öğelerinin hem belgelenmesini hem de korunmasının önemini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Çatalzeytin; doğal çevresiyle kurduğu uyum, geleneksel konut dokusu ve döneminin ideolojilerini yansıtan kamusal yapılarıyla, önemli bir kültürel miras alanı olarak değerlendirilmektedir. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanan plansız yapılaşma, yerleşimin özgün mimari kimliğini büyük ölçüde tahrip etmiştir. Tescil eksiklikleri, mülkiyet sorunları ve toplumsal koruma bilincinin yetersizliği ise bu süreci daha da hızlandırmıştır. Bu nedenle, yerleşimin mevcut tarihî dokusunun sürdürülebilirliğini sağlamak için kapsamlı ve bütüncül bir koruma yaklaşımının benimsenmesi gerekmektedir. Tescil ve belgeleme çalışmalarının yanı sıra, yerel halkın sürece katılımını ve bilinçlendirilmesini hedefleyen çalışmalar hayata geçirilmelidir. Aksi durumda, Çatalzeytin’in mimari ve kültürel belleği geri dönüşü olmayan bir biçimde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Teşekkür

Çalışmam süresince Çatalzeytin hakkında verdikleri ayrıntılı bilgiler ve nazik destekleri için Emin Türkay Öztürk’e, Hasan Doğan’a, Ergun Usta’ya, Sadi Kaya’ya, Erdinç Dinçer’e ve Çatalzeytin sakinlerine teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, A. O. (2015). Yaygın Eğitim Bağlamında Sosyo-Kültürel İşlevleri Açısından Köy Odaları: Kastamonu Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(7), 33-47.
- Ablak, M. T. (2018). Edebiyat, Sanat ve Sosyo-Kültürel Tarih Açısından Kastamonu-Çatalzeytin İlçesi Tarihî Mezar Taşları. *Metafor*, 1(4).
- Aikaterini Laskaridis Foundation. (2023). *Marcianus, Epitome Of Menippus' Periplus*. URL: <https://www.laskaridisfoundation.org> (Erişim Tarihi: 09.01.2023)
- Aksulu, B. I., & Esen, S. Ö. (2015). Bolu, Seben District, Dedeler Village Cuma Mosque Conservation Problems As a Case of Rural Architecture. *Gazi University Journal of Science Part B: Art, Humanities, Design and Planning*, 3(4), 69-78.
- Arrianus, L. F. (2005). *Arrianus'un Karadeniz Seyahati: Periplus Ponti Euxini* (M. Aslan, Çev.). İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Arslan Gül, E., & Gül, İ. E. (2020). *Kastamonu Vilayet Salnamelerinde İnebolu Kazası (Küre ve Abana Nâhiyeleri) 1869-1903*. İstanbul.
- Ballard, R. D., Hiebert, F. T., Coleman, D. F., Ward, C., Smith, J. S., Willis, K., Foley, B., Croff, K., Major, C., & Torre, F. (2001). Deepwater Archaeology of the Black Sea: The 2000 Season At Sinop, Turkey. *American Journal of Archaeology*, 105(4), 607-623.
- Barkan, Ö. L. (1942). İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler. *Vakıflar Dergisi*, 2. Ankara.
- Bijişkyan, P. M. (1969). *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası* (H. D. Andreasyan, Çev.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Can, Y. (2003). Kastamonu ve Sinop Yöresinde Bulunan Ahşap Camiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(14-15), 117-134.
- Çay, K. (2023). Temettuat Defterlerine Göre Ginolu Kazasında İktisadi Faaliyetler. *Hazine-i Evrak Arşiv ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 85-109.
- Çay, K. (2024). *Temettuat Defterlerine Göre Ginolu Kazası'nın (Abana, Bozkurt, Çatalzeytin) Sosyo-Ekonomik Yapısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çetinkaya, Ş. (2019). *Kastamonu'nun Tarihi İki Kazası: Devrekani ve Ginolu Sahili* (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- De Saint-Martin, M. V. (1852). *Description Historique Et Géographique De L'Asie Mineure: Comprenant Les Temps Anciens, Le Moyen Âge Et Les Temps Modernes*. Paris.
- Doğan, H. (2023). *1800'lerde Kırım, Ginolu ve Çatalzeytin*. Ankara: Favori Yayınları.
- Eğilmez, M., & Oğur, Ö. (2020). *Kastamonu Hurufat Defterleri (1690-1840)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Eser, E. (2004). Kinolis (Ginolu) Kalesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(2).

- Gökaşan, E., Tur, H., Ecevitoglu, B., Görüm, T., Türker, A., Tok, B., & Birkan, H. (2006). İstanbul Boğazı Deniz Tabanı Morfolojisini Denetleyen Etkenler: Son Buzul Dönemi Sonrası Aşınma İzlerinin Kanıtları. *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(3), 157-158.
- Gökoğlu, A. (1952). *Paphlagonia-Paflagonya: Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi* (Cilt I). Kastamonu.
- Gül, E. A., & Gül, İ. E. (2020). *Kastamonu Vilayet Sınamelerinde İnebolu Kazası (Küre ve Abana Nâhiyeleri) 1869-1903*. İstanbul.
- Halaç, H. H. & Dağlı, H. (2022). Marla Taşının Yapı Malzemesi Olarak Kullanımı; İnebolu'da Çatı Malzemesi Olarak Kullanım Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (1), 147-166.
- Harita Genel Müdürlüğü (HGM), 1950, 1990 ve 2003 yılı hava fotoğrafları, Ankara.
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Haziran 1963, 12, sayı 44.
- İbn Bîbî. (2010). *Selçuknâme* (M. H. Yinanç, Çev.). İstanbul: Kitabevi.
- Kaplan, E. (1994). *Çatalzeytin Göç ve Çatalzeytinli*. İstanbul: Gür-Ay Matbaası.
- Karagöz, R. (2003). *Canikli Ali Paşa*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kırımlı, H. (2008). Emigrations from the Crimea to the Ottoman Empire during the Crimean War. *Middle Eastern Studies*, 44(5), 751-773.
- Kocabaş, A., & Altın, D. (2015). *Çatalzeytin Stratejik Gelişme Çerçevesi Önerisi* (PLK 503 Kentsel Koruma ve Yenileme Yüksek Lisans Atölye Dersi Raporu). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- Kocabaş, A., & Altın, D. (2016). *Çatalzeytin Bireysel Eylem Planı Önerileri* (PLK 502 Kentsel Koruma ve Yenileme Yüksek Lisans Atölye Dersi Raporu). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- Lucius Flavius Arrianus. (2005). *Arrianus'un Karadeniz Seyahati, Periplus Ponti Euxini* (M. Aslan, Çev.). Murat Aslan, İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Mayo, R. (1813). *A View of Ancient Geography and Ancient History*. Philadelphia: John F. Watson.
- Nefes, E. (2004). Kastamonu-Çatalzeytin İlçesi Çağlar Köyü Merkez Camii Haziresi'nde Bulunan Balık Figürlü Bir Mezar Taşı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(16), 205-213.
- Öztürk, E. T., & Ünlü, H. (Ed.). (2008). *CİYE Çatalzeytin Belgeseli*. Ankara: Ankamat Matbaacılık.
- Öztürk, S., & Kalaycı Kadak, M. (2018). Kastamonu-Çatalzeytin ve Çevresinin İklim Konforu Şartlarının Ekoturizm Aktiviteleri Yönünden İncelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 12-21.
- Pascal, F. (1806). *Carte D'Une Partie Du Pont Galatique De La Paphlagonie Par M. Fourcade Aîné, Commissaire Général Des Relations Commerciales De France Et Consul Général De S. M. Impériale Napoléon À Sinope*. National Library of France. URL: https://www.europeana.eu/item/9200517/ark12148_btv1b8494359f (Erişim Tarihi: 15.03.2023)

- Pliny. (1942). *Natural History (Vol. II–VI/5–6)* (H. Rackham, Trans.). Cambridge: Harvard University Press.
- Ramsay, W. M. (1962). *The Historical Geography of Asia Minor*. Amsterdam: A. M. Hakkert.
- Romer, F. E. (1998). *Pomponius Mela's Description of the World*. Michigan, MI: The University of Michigan Press.
- Skylax. (tarihsiz). *The Periplus of Pseudo-Skylax* (G. Shipley, Çev.). http://www.le.ac.uk/ar/gjs/skylax_for_www_02214.pdf (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2002)
- Strabon. (1991). *Coğrafya: Anadolu (Kitap XII, XIII, XIV)* (A. Pekman, Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatları, Destanları* (2. Baskı, No. 170). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Tosun, H. E. (2019). *Eko Restorasyon Yaklaşımı: Kastamonu Çatalzeytin Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Patent ve Marka Kurumu. (2021). *Çatalzeytin Fındık Şekeri Coğrafi İşaret Sicil Belgesi* (Tescil No. 734, 24.04.2021). Ankara: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Türkan, O., & Tepealtı, F. (2024). Kent Nüfusu Tespitinde Belediye Kanunu Sorunu: Kastamonu İli Örneği. *Kent Akademisi Dergisi*, 17(6), 2115–2141.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024). Çatalzeytin 2023 yılı nüfus verileri.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Yağcılar, A. (2019). *Yaşam Kalitesi Değerlendirmesi: Kastamonu Çatalzeytin Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yakupoğlu, C. (2014). Kastamonu Adının Ortaya Çıkışını Anlatan En Eski Kaynak: Saltuknâme. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 200-220.
- Yakupoğlu, C. ve Musalı, N. (2018). Çobanoğulları Uc Beyliği dönemine ait Gideros Fetihnâmesi (683 / 1284): çeviri ve değerlendirme. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37(63), 77-134.
- Yanıkaya, M. (1985). Çatalzeytin İlçesinin İlk Yılı. *Çatalzeytin Dergisi*, 1, 4.
- Yeni, Ö. (2017). Kastamonu-Çatalzeytin İlçesi Çağlar Köyü Merkez Camii Hazinesi'nde Bulunan Balık Remizli Yeniçeri Mezar Taşı. *The Journal of Academic Social Sciences*, 60.
- Yılmaz, C. (2014). Sinop-Kastamonu Yöresinde Geçici Bir Mesken Tipi: “Gelik”. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 11 (1), 92-102.
- Yılmaz, M. E. (2023). *Kastamonu Çatalzeytin'de Türbe Camii Hazinesindeki Mezar Taşları* (Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Yiğit, İ. (1994). Divan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 9, 333.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Belgeleri

BOA, C. EV. 99/4934, H-29-12-1141 (M-26-07-1729).
BOA, DH. İD. 92/1, d 19, H-07-12-1328 (M-10-12-1910).
BOA, DH. MB. HPS. 31/20, H-30-05-1336 (M-13-03-1918).
BOA, DH. MB. HPS. M. 33/38, H-07-07-1336 (M-18-04-1918).
BOA, DH. MKT. 1301/9, H-22-11-1326 (M-16-12-1908).
BOA, DH. MKT. 1496/44, H-16-03-1305 (M-02-12-1887).
BOA, DH. MKT. 160/25, H-20-04-1311 (M-31-10-1893).
BOA, DH. MKT. 1829/19, H-09-09-1308 (M-18-04-1891).
BOA, DH. MKT. 2026/80, H-11-05-1310 (M-01-12-1892).
BOA, DH. MKT. 89/36, H-04-01-1311 (M-18-07-1893).
BOA, FK. DH. İD. 87/2, H-18-12-1332 (M-07-11-1914).
BOA, İ. RSM. 13/6, H-21-10-1318 (M-11-02-1901).
BOA, MF. MKT. 233/14, H-15-04-1312 (M-16-10-1894).
BOA, MKT. MHM. 445/68, H-16-11-1289 (M-15-01-1873).
BOA, ML. VRD. TMT. d 3738.
BOA, NFS. d 824, H-29-12-1246 (M-10-06-1831).
BOA, NFS. d 888.

Gazeteler

Abana Gazetesi, 15 Nisan 1978.
Resmî Gazete, 10 Mart 1954, karar no: 8654.
Cumhuriyet Gazetesi, 20 Ocak 1944, sayı 4.
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 1987, sayı 60.
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 1999, sayı 201
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2011, sayı 324.
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2013, sayı 350.
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2014, sayı 358.
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2018, sayı 404.
Çatalzeytin Mektubu Gazetesi, 2025, sayı 484.

Değerlendirme: Çift “kör” hakem incelemesi.

Çıkar Çatışması: Yazar bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek beyanı yapmamıştır.

İntihal ve Diğer Etik Beyanlar: İntihal taraması *iThenticate* yazılımıyla yapılmış ve benzerlik oranı, derginin üst sınırı olan %15’in altında çıkmıştır. Yazar, makalede, kaynak gösterilenler dışındaki görsellerin kendisine ait olduğunu belirtmiştir.

Peer-review: Double-blind peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Plagiarism & Other Ethical Statements: Plagiarism detection was conducted using the *iThenticate* software and the similarity ratio was detected below the journal’s upper limit of 15%. The author has stated that the images, except for those whose sources are shown, belong to her.

Makaleler, ilk başvurudan yayın aşamasına değin, ön inceleme, hakem değerlendirme, editör ve İngilizce editörü inceleme süreçlerinde görülen ihtiyaçlara göre, gözden geçirme ve düzeltme yapabilmesi amacıyla yazara en az bir kere geri gönderilmekte ve yayın öncesinde de yazarın son durum onayı alınmaktadır. Yoğunluk ve personel sıkıntısı dolayısıyla dergi tarafından ayrıca nihai, detaylı bir redaksiyon işlemi yapılamamaktadır. Dilin kullanımı, imlâ ve redaksiyonla ilgili hususlar ve kullanılan görsellerin kalitesi yazarların sorumluluğundadır.

From the first submission to the publication stage, articles are returned to the author at least once for review and correction, depending on the needs encountered during the preliminary review, peer review, editor and English editor review processes. In addition, the author’s approval is obtained for the final version of the article in publication format before publication. Due to the density, and lack of personnel, no additional redaction (editing the writing/typing) is performed by the journal. The language usage, expressing style, spelling, typing and reduction matters and the quality of the images used are the responsibility of the authors.

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi | Ege University, Faculty of Letters
Sanat Tarihi Dergisi | Journal of Art History
ISSN 1300-5707 | e-ISSN 2636-8064
Cilt: 34, Sayı: 2, Ekim 2025 | Volume: 34, Issue: 2, October 2025

Sahibi (Owner): Ege Üniv. Edebiyat Fak. adına Dekan (On behalf of Ege Univ. Faculty of Letters, Dean): Prof. Dr. Selami FEDAKAR ♦ Baş Editör (Editor in Chief): Dr. Ender ÖZBAY ♦ Editöryal Kurul (Editorial Board): Prof. Dr. Lale DOĞER, Prof. Dr. Semra DAŞCI, Doç. Dr. Şakir ÇAKMAK ♦ İngilizce Editörü (English Language Editor): Dr. Öğr. Üyesi Elvan KARAMAN MEZ ♦ Yazı İşleri Müdürü (Managing Director): Doç. Dr. Hasan UÇAR ♦ Sekreteryâ - Grafik Tasarım/Mizampaj - Teknik İşler - Strateji - Süreç Yönetimi (Secretariat - Graphic Design/page layout - Technical works - Strategy - process management): Ender ÖZBAY

(İlgili sayının bilimsel hakemleri, tüm makaleleri içeren “Sayı Tam Dosyası”nda belirtilmiştir.)
(The scientific referees of the relevant issue are presented in the “Full Issue File” containing all articles.)

[İnternet Savfası \(Acık Erisim\)](#)

[İnternet Page \(Open Access\)](#)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.

